

UNITÁRIUS ÉLET

Kéthavonta megjelenő folyóirat • 2011. július–augusztus • 65. évfolyam 4. szám

Az áttörést hozó imádság • Egy erdélyi falusi esküvő • „Nemcsak nyelvében, jelképeiben is él a nemzet!” • Egy unitárius templom háromnegyed évszázada • 100 éves a fűzesgyarmati templom tornya • Újra miénk az egykori Kozma Flóra Leányotthon V. Erdélyország az én hazám fesztivál Verőcén • Heltai Gáspár és a kolozsvári unitárius nyomdászat • Megjelent az új egyházügyi törvény • 200 éve született Kriza János

KEDVES OLVASÓINK!

A nyári szünetben csendesen teltek a hetek egyházi berkekben, szüneteltek az értekezletek. Annál mozgalmasabb volt viszont a nyár, események, rendezvények sora követte egymást. Néhányról beszámolunk lapunk hasábjain is.

Els cikkünk a portlandi unitárius fiatalok látogatásához kötődik. A csoportot elkísér Tom Disrud lelkész Nagy Ignác utcai templomban elmondott beszédének fordítását közöljük az első oldalakon, amelyben egy alapvető problémát próbál a szerző körbejárni: milyen hatást tulajdoníthatunk az imádságnak? Válasza jellegzetesen unitáriusnak tekinthető: racionális, lelki értelmet keres elmélkedést olvashatunk, mely – amellett, hogy jellegzetesen amerikai formában és példákkal illusztrálja alap gondolatait – alapjaiban megfelel a hagyományos unitárius felfogásnak is.

Az amerikai gyerekek Budapesten töltött napjairól részletes beszámolót közlünk a 18. oldalon. Itt az előbb említett istentiszteleten felolvasott fogalmazásaikból is olvashatunk rövid szemelvényeket. Ezek a kis előadások meglehetősen visszhangot keltettek a magyar hallgatóság körében. Volt olyan tinédzser, aki művészeti, volt aki gasztronómiai szempontból tartott tükröt elének, és volt olyan is, aki egyetemes természetfilozófiai keretben értelmezte magyar kultúránkat. Dana Regan valláserkölcsei nevelés az elismerő megjegyzésekre válaszolva mosolyogva árulta el a titkot: ezeket a gyerekeket így nevelik kiskoruktól kezdve. Jellemzően amerikai módszerüknek köszönhetően megtanulják önmagukat kifejezni, gondolataikat formába önteni.

Gretchen Thomas könyvbemutatójának ötödik része egy újabb adalék a fenti témához, azaz: hogyan látnak bennünket – pontosabban az erdélyi hagyományos magyar kultúrát – nyugati hitrokonaink. Ezzel már tulajdonképpen hazai vizekre evezünk: Pécsi L. Dániel munkáinak elemzésével magyar vallásos bölcséletünk jelképekbe sűrített eszméit vesszük górcső alá Frigyesy Ágnes gondolatait követve.

Majd a magyar-erdélyi testvér-egyházközi eseményekről értesülünk lapunkban Pálffy Tamás Szabolcs maroszentgyörgyi és szászrégeni unitárius lelkész beszámolójából, amely beszámolót kiegészíti a 15. oldalon a magyarországi testvéregyházközi részről Balácsi László füzesgyarmati lelkész is a szokásos, eseményekben bőséges egyházközi hírekben.

Eseményekről lévén szó: két templom is évfordulóhoz érkezett ezen a nyáron. A Pestszentlőrinci Unitárius Egyházközi templomának építéséről, történetéről, 75. évfordulójáról, és ebből az alkalomból tartott rendezvényről három tanulmányt, illetve beszámolót is olvashatunk a 10. oldaltól. Kerek évszámot mondhat magáénak a füzesgyarmati templom tornya, hiszen idén ünnepelte a gyarmati unitárius közösség építésének 100. évfordulóját – erről olvashatunk az egyházközi hírek bevezetőjében, a 14. oldalon.

Úgy tudunk, ebben a lapban bőségesen velkedünk egyházi ingatlanokkal kapcsolatos hírekben, a 20. oldaltól a budapesti egyházközi is jelentős eseményt jegyezhet be egyházi krónikánkba: megtörtént a magyarkúti ingatlan cseréje. Zoltán Csaba örömmel tudósít a volt Kozma Flóra Leányotthon birtokba vételéről. Cikkében részletes történelmi ismertetést olvashatunk ez alkalomból, és megtudhatjuk milyen szép reményeket fűz a szerző ehhez a romantikus környezetben lévő hajlékhoz, amelyet történetesen Amerika nagy nemzeti ünnepén, július 4-én vett használatba az amerikai-magyar gyereksapat, derekas tisztogatást végezve kívül-belül. Talán lehet, hogy amint a „nomen”, úgy ebben az esetben a dátum „omen”-nek, azaz előjelnek számít, és előrevetíti a jövőt? Ezt nem tudhatjuk...

De hogy szavam ne felejtsem: ennek a takarító tevékenységnek folytatására invitálja Csaba szeptember 10-ére az egész magyar unitárius közösséget! Ugyanis 24-én lesz az első szabadtéri rendezvény, amelyet már ezen a telken tartunk!

Már kevés helyem maradt, tehát csak röviden említeném meg a soron következő cikkeket: az V. Erdélyországról szóló, szintén Frigyesy Ágnes tollából; egy tanulmányt kedves munkatársunktól, Retkes Attilától, aki Heltai Gáspár és a kolozsvári könyvnyomtatás történetéhez hoz adatokat; az új egyházügyi törvénnyel kapcsolatos gondolatokat Balácsi László mb. püspöktől, és a Filléres emlékeinket a nagyajtai Julia néni től.

Az unitáriusok XIII. szejkei találkozójáról Balácsi László tesz említést egyházközi híreikben, néhány további jelentős eseményről pedig, mint pl. a Duna ünnep, az amerikai unitárius univerzalista kórus szereplése, vagy Szent István ünnepe, a borítón lévő képek beszélnek.

Kellemes elmélyülést kívánok!

Gazdag Árpád

UNITÁRIUS ÉLET • A MAGYARORSZÁGI UNITÁRIUS EGYHÁZKERÜLET LAPJA

Megbízott szerkesztő k:
Balácsi László, Gazdag Árpád,
Dr. Horn Ildikó, Kászoni József
Tördel szerkesztő:
Gazdag Árpád

Szerkesztő cég címe:
1055 Budapest, Nagy Ignác u. 2-4.
Telefon/fax: 311-2801
unel@unitarius.hu
Index: 25 852

Terjeszti, felelős kiadó:
Magyarországi Unitárius Egyházkerület
HU ISSN 0133-1272

Elfizethető lelkész hivatalokban
vagy csekken.

Bankszámlaszám:
11713005-20011631
Egyes szám ára: 400 Ft
Évi előfizetési díj: 2400 Ft

Nyomda: Cerberus Kft.
1066 Budapest, Lovag u. 14.
Felelős vezető: Schmidt Gábor

Kéziratokat nem küldünk meg
és nem küldünk vissza.
A folyóiratban megjelenő írások
nem feltétlenül tükrözik
a szerkesztő cég álláspontját.

Következő lapzárta:
2011. október 10.

Az áttörést hozó imádság

(A Prayer Breaking Through)

Mikor reggelenként felébredek, és az éter hullámmain ráhangolódom a világhíradó napi eseményeire, nagyon gyakran el fordul, hogy rövidesen mély benyomást tesz rám a sok esemény, ami történik a világban.

David Whyte*

Az utazás

*A hegyek fölött
A vadlúdak újra
A fénybe fordulnak*

*Sötét körvonalaikat
Festve a felhőtlen
Égre.*

*Néha
Mindent fel kell írnod
A mennyboltra
Ahhoz,*

*Hogy megtaláld
Az egyetlen mondatot
Amely be van vésve
Ott legbelül.*

*Néha
A hatalmas égboltra van
Szükséged, hogy felfedezhesd*

*A szabadság picit, fényes
És leírhatatlan
Részét a saját
Szívedben.*

*Néha
A kihúnyt tűz után
Maradó üszkös
Fadarabokkal*

*Valaki
Valami újat ír
Életed hamvai
Közé.*

*Most nem távozol
Most érkezel.*

Olyan id ket élünk, amikor az életünket és a világ életét érint kérdésekre nehéz választ találni. Hogyan élhetünk együtt másokkal és a természettel? Hogyan éljük meg hitünket? Miért van annyi szenvedés a világban? És egyáltalán: mi az élet értelme minden egyes ember számára? Rengeteg ilyen kérdés van, és nagyon sokan fordulnak hozzám, mint lelkeszhez, ezekre a kérdésekre választ keresve. Az esetek többségében sajnos nem tudok válaszolni.

Id vel be kellett látnom, hogy – legalábbis ezekre a nagy kérdésekre – nincs válaszom. És tudatában vagyok: valószínű, hogy soha nem is lesz. Vannak kérdések, amelyeket természetük miatt soha nem lehet kielégít en megválaszolni. Ez a dolgok rendje. Igaz, ez nem valami kielégít . Válaszokra vágyunk és bizonyosak szeretnénk lenni bennük.

Számunkra – vallásos liberálisok számára – egy nagy kihívás, hogy az ismeretlennel együtt kell élnünk. Tulajdonképpen annyi minden van, amit nem tudunk megérteni vagy megmagyarázni. Még a tudományos fejl dés és annyi felhalmozott tudás – rengeteg tudás – ellenére sem: vannak dolgok, amiket egyszer en nem tudhatunk. És ezzel a tudatlansággal együtt kell élni.

20-as éveimben fedeztem fel az unitárius univerzalizmust, és nagyon gyorsan beleszerettem ebbe a hitbe. A nyitottságba és szabadságba szerettem bele. Abba a lehet ségbe, hogy magam dönthetem el miben hiszek. Lassan felismertem mennyire ellentmond ez a vallásról való hagyományosabb elképzeléseknek, ahol tulajdonképpen sokkal több választ fogalmaznak meg – akár kielégít ek azok akár nem.

De nemsokára azt is felismertem, hogy ezzel a szabadsággal hatalmas felel sség is jár. Lényegében nem mondta meg senki miben higgyek, azt magam kellett eldöntsem. Ugyanakkor azzal a ténnyel is ki kellett békülnöm, hogy néha talán nincs is válasz a kérdésre.

És itt kezd dik a bonyodalom. Bizonyosságra van szükségünk, de azt nem kaphatjuk meg. Belépik tehát a képletbe a kételkedés. Részben ez teszi hitünket él vé, fejl d vé. De mi továbbra is keressük a válaszokat...

Van egy történet, amely szerint egy unitárius univerzalista társaság teológiai elvek fölött vitázott. Körbe-körbe forogtak a téma körül, de csak nem jutottak d l re. Sehogy sem találtak egy pontot, ahol közös nevez re juthattak volna. Végül úgy döntöttek, Istenhez fordulnak, hogy eldöntsék a vitát, de amikor a mennybe értek egy hosszú sor végén találták magukat, amely az Istennel való találkozáásra várt. A sorra kerül els két ember egy zsidó és egy mohamedán volt a Közel-Keletre, és azt kérdezték: “Istenünk, megtanulnak-e valaha békében élni együtt a zsidók és a mohamedánok?” “Igen – válaszolt az Isten – de nem a ti életetekben.”

A sorra következ két ember, egy szerb és egy horvát, ezt kérdezte: “Istenünk, megtanulnak-e valaha békében élni együtt a szerbek és a horvátok?” “Igen – válaszolt az Isten – de nem a ti életetekben.” Végül az unitárius univerzalista csoportra került a sor, feltették tehát a kérdést: “Isten – meg tudjuk-e valaha gy zni az unitárius univerzalistákat, hogy elfogadják ugyanazt a teológiai fel-

* Amerikai költ , író, tengerbiológus, természetkutató és antropológus.

fogást?” “Igen – válaszolt az Isten – de nem az én életben.”

A lélek nem halad mindig azon az id síkon, ahogy szeretnénk. Nem találhatjuk meg mindig a választ, amelyeket keresünk. De ez nem tart vissza attól, hogy törekedjünk a bizonyosságra, hogy rendbe tegyük életünket és dolgainkat.

A fundamentalizmus, amely – a vallásos szövegek szözerinti értelmezése és egy bizonyos hitrendszer alapján – választ ad ugyan a kérdésekre, de ezekkel a válaszokkal ugyanakkor be is határol. Ha ez a behatároltság nem tetszik neked, akkor a válaszok sem kielégít ek számodra. De a bizonyosságban legalább vigasztalást találsz, még akkor is, ha az ideiglenes érvény . Én úgy gondolom arra van szükség, hogy tért adjunk. Hogy megadjuk magunkat annak, amit a lélek mondani akar, hogy elhárítsuk az akadályt a lélek útja el l és hagyjuk, hogy megtegye a hatását. Hogy nyitottak legyünk az életünkben felmerül lehet ségekre.

Jelen kell lenni a világban, átélni az élet minden szépségét és minden szomorúságát. Szemt l szemben állni étellel és halállal. Még akkor is, mikor nehéz hinni abban, hogy megtaláljuk a kifele vezető utat. Néha csak annyit tehetünk, hogy figyelünk, és tanúbizonyosságot teszünk az élet mellett.

És ez gyakran egyáltalán nem könny . Általában tenni szeretnénk, haladni valamerre, alkotni. De néha csak annyit tehetünk, hogy ott vagyunk, jelen vagyunk az életben, és tanui vagyunk annak, hogy az milyen bonyolult.

Csak az kell, hogy helyet adjunk, hogy odafigyeljünk arra, ami körülöttünk történik.

Néhány évvel ezel tt Caroline Myss* írón el -adó körúton járt Oroszországban. Ami szervezési hiba egy ilyen utazás során felmerülhetett, az mind felmerült. Moszkvába érve kiderült, hogy a számára lefoglalt szállodaszobát másnak adták oda. Végül egy idegen ember szobájában, a földön kellett aludjon. És ez csak egy volt a sok közül... Két nappal kés bb egy egészségügyi konferenciára utazott a vonaton, és panaszkodni kezdett a mellette ül férfinak arról, milyen felháborító volt az eddigi útja. Kiderült, hogy az illet a dalai láma környezetében dolgozott. A férfi figyelmesen hallgatta a történetét, majd gyöngéden megjegyezte: úgy hiszi, hogy ha lát szólag közömbös dolgok egyszerre ellenünk fordulnak, az azért van, mert valami nagy és kellemes dolog meg akar születni – más szóval, lehet, hogy ezekre az eseményekre szükségünk van ahhoz, hogy elvonják a figyelmünket, hogy ez a valami tökéletesnek tudjon megszületni.**

Néha nehéz, ugyanis terveink fényében látjuk az életünket. Néha sokáig tart, míg a kép összeáll, és életünk minden rejtélye enyhülést adó megoldást nyer. Ez olyan, mint egy jó rejtély, amikor a darabok egyenként helyükre kerülnek. Vagy, mint mikor a

nyomozó az ösztöneit követve halad egy bizonyos irányban, ami megnyithat egy ajtót, majd egy következt.

Ez az út nem mindig a logika útja, de az, amelyik helyes. Néha vissza kell lépnünk egy lépést és újra felmérnünk a helyzetet. Ez azt jelenti, hogy csupán figyelünk, felismerjük hol vagyunk, és azt, hogy merre tartunk.

Túl gyakran imádkozunk azért, hogy ez vagy az a probléma megoldódjon. Valahol a fejünkben mindig van valamilyen cél, amikor Istenhez fordulunk, és várjuk terveink jóváhagyását. Szeretnénk ha ez vagy az az esemény bekövetkezne. De a dolgok nem így m ködnek. Kathleen Norris* írja, hogy az imádság nem a vágyról szól, hanem arról, hogy önmagunkat egy szélesebb összefüggésbe helyezzük. Ez azt jelenti – mondja – hogy a hétköznapi tapasztalatokat hálával és csodálattal kell megélni.**

Norris arról beszél, hogy az ima tulajdonképpen nem azt jelenti, hogy kérek valamit, amire úgy gondolom szükségem van, hanem azt, hogy megváltozam úgy, ahogy azt pillanatnyilag nem tudom elképzelni, és bízzam magam erre a folyamatra, higgyek abban, hogy ebben a folyamatban biztonságban vagyok.

Itt jön be a képbe a hit, akkor, amikor tanácsstalannok vagyunk. Amikor nincs válaszunk. Meg kell tartasuk hitünket annak a fényében is, amit a világ feltár el ttünk. Együtt kell tudnunk élni a bizonyossággal és a bizonytalansággal is. Fokozatosan, lépésr l lépésre kell elfogadni a dolgokat, felismerve azt is, ami még ránk vár. Bízni abban, hogy a válaszok, amikre még szükségünk van majd megérkeznek a megfelelő id ben. Ki kell tartanunk ott, ahol vagyunk. Egyszerre csak egy lépést teszünk, majd még egyet, és ismét egyet.

Egy bizonyos bizalommal kell élnünk és a többit a rá kell bízunk a misztériumra.

Anne Lamott*** Használati útmutató cím könyvében elbeszéli egy barátn je történetét, aki egy nyáron elvitte kétéves kisfiát a kaliforniai Tahoe tóhoz. Ezt írja: “Egy lakást bérelt a tóparton. Mivel ebben a helységben sok a játékkaszinó, a szállodaszobák el vannak látva függönyökkel és sötétít kkel, amelyek teljesen kizárják a napfényt, azért, hogy a vendégek egy egész éjszakai játék után egész délel tt alhassanak.

Egyik délután a barátn m a vaksötétben tapogatózva beletette gyermekét a kiságyba és kiment a szobából. Pár perc múlva hallja, hogy a gyerek matat az ajtón; tudta, hogy kimászott az ágyból. Ment, hogy újra visszategye, de amikor próbálta nyitni az ajtót kiderült, hogy a gyerek ráfordította a zárat. Valahogy megnyomhatta a gömbkilincsen lévő pöcköt.

“Mami, mami” kiabált belülr l, meg magyarázta neki: “Rázogasd a gombot szívem”; de természetesen

* Caroline Myss (1952, Chicago), amerikai írón , öt New York Times bestseller szerz je, misztikus, gyógyító, tévésorozat házigazdája.

** Anne Lamott, *Salon Magazine*

* Kathleen Norris (Washington, 1947), amerikai költ . A keresztény szellemiségr l írt m veivel vált ismertté.

** Kathleen Norris, *Amazing Grace*, Riverhead Books 1998, pp 351.

*** Anne Lamott (San Francisco, 1954), írón , politikai aktivista, irodalom tanárn . M vei nagyrészt önéletrajzi jelleg ek.

tesen a kétéves gyerek nem beszélt angolul, inkább urdu nyelven hangzott, amiket gagyogott.

Rövid időn belül rájött, hogy az anyja nem tudja kinyitni az ajtót és kitört a pánik. Zokogni kezdett. A barátnő meg mint az öklöt kezdett rohangálni körbe-körbe, minden lehetséges ötletet kipróbálva: próbálta a bejárati ajtó kulcsát; hívta az üdülési céget és üzenetet hagyott az üzenetrögzítőre; hívta a házmestert, és még egy üzenetet hagyott, közben meg percenként rohant vissza, hogy ellenőrizze a gyereket.

És ott ült a sötétben ez a rémült kisgyerek. Anyja végül megtette, amit tudott: az ajtó alatti két centiméteres résen bedugta az ujjait, majd újra és újra biztatta a gyereket, hogy hajoljon le és találja meg azokat. Végül valahogy sikerült neki.

És így maradtak nagyon hosszú ideig a padlón: a kicsi fogta anyja ujjait a sötétben. Már nem sírt. Az anyjának közben átfutott az agyán, hogy jó lenne hívni a tanácsadókat, vagy valaki mást, de tudta: most a kapcsolat a legfontosabb.

Kezdte mondogatni neki: "Feküdj le kicsim a padlóra és szundikálj egy kicsit." És úgy történt, hogy a gyerek érti, és mintha mondaná: "Helyes, anya, ez egy jó ötlet. Egészen jól érzem magam, nyugodt vagyok." A barátnő pedig időnként biztatta: "Most pedig nyisd ki az ajtót". A fiúcska pedig időnként megrázogatta a gombot és végül, talán egy félóra múlva kinyílt a zár."

Lamott így folytatja elmélkedését: "Gyakran felidézem ezt a történetet, elképzelem, hogy én vagyok a kétéves gyerek a sötétben és Isten az anyám, és én nem beszélem a nyelvét. Ha úgy gondolná, hogy az a legjobb módszer, bizonyára betörné az ajtót, felkapna és elvágatna velem a paripáján. E helyett a barátaimon, az egyházamon és gyenge hitemen keresztül foghatom az ujjait az ajtó alatt. Igaz, hogy ez nem elég... de mégis."

Könnyen zavarodottnak érezheti magát az ember manapság. Könnyen elveszettek és magányosnak érezni magunkat a sötétben.

Azt kérik tőlünk: forduljunk újra és újra az élet felé. Azt kérik: haladjunk egy olyan cél felé, amit nem

* Anne Lamott, *Operating Instructions: A Journal of My Son's First Year*, Anchor, pp 219-220.

teológiai hallgatók egyesületének elnökévé, 2007-ben pedig az egyetem elnökségének vezetőjévé választották. 2003-ban részt vett egy intenzív lelki segély tanfolyamon a Burlingame-i (Kalifornia) Mercy Centerben.

Mint a Budapesti Unitárius Egyházközség testvéregyházközségének lelkésze ezúttal is egy gyerekcsoportot kísért el Dana Regan vallásérkölcsei nevelővel. Fenti beszédét látogatásuk végéhez közeledve, a Nagy Ignác utcai templomban mondta el Gazdag Árpád tolmácsolásával.

értünk. Hogy kinyújtsuk a kezünket, fedezzük fel, hogy nem vagyunk egyedül. Fájdalmunkban kinyújthatjuk kezünket és megragadhatunk valamit, amiben ha nagyon gyöngén is, de ott érezzük a kapcsolatot. És azt, hogy ebben az egész folyamatban minden egyes helyzetben állhat el változás. Az a hely tehát, amely lehetővé teszi ezt a változást, lehet, hogy épp ez az ima lényege. Ez nem azt jelenti, hogy minden visszaáll egy előző állapotra, tehát minden rendbejön. Hanem azt jelenti, hogy olyan helyre érkezünk, ahol fel tudjuk mérni hol vagyunk, és ezen a helyen egy új teljesség-érzéssel tudjuk életünket tovább folytatni.

Szokták állítani, hogy az ima nem változtatja meg a körülményeket, amelyekben magunkat találjuk, de megváltoztat bennünket, és azt, ahogyan látjuk, a velünk történő eseményeket. És ez, úgy gondolom, igaz is. Az ima megadja a lehetőséget számunkra, hogy újra felismerjük a rejtéllyel való kapcsolatunkat, azt hogy egészségesek vagyunk, egészek vagyunk, jól vagyunk. Tudatára ébredünk annak, hogy törekvéseink összekötnék valamivel, ami nagyobb, mint mi magunk.

"Átölelek Isten misztériumának karjai" mondta Bingeni Hildegard, egy 13. századi misztikus.

És mi abban a pillanatban felismerjük, hogy nem vagyunk elszigetelt lények, hanem részei egy szélesebb kapcsolatnak, jelen vagyunk ott, ahol jelen van a szeretet. Felismerjük, hogy részei vagyunk a mindenségnek.

Úgy gondolom az a fontos, hogy megtegyünk mindent, hogy reggelenként hozzuk a formánkat. Hogy emlékezzünk rá, hogy minden nap egy megérkezés, és nem tudhatjuk hová, nem tudhatjuk mit várnak előtőlünk. De tudatában legyünk annak is, hogy mi magunk vagyunk a válasz, és a válasz, ami vagyunk, elégséges lesz. Hogy első sorban azt várják, hogy jelen legyünk a világban, annak minden szomorúsága és minden szépsége, minden kihívása és minden ígérete számára.

Misztériumból jövünk és a misztériumba fogunk visszatérni. Utitársainkkal együtt tesszük meg ezt az utazást, abban a hitben élve, hogy ott, ahová a végén majd érkezünk, épp az a hely, ahol lennünk kell.

Thomas Disrud 1995-től szolgál társlelkészként az Első Portlandi Unitárius Egyházközségben. Ebben a tisztségében látja el az egyházi adminisztrátor feladatkörét is, felügyel a személyzetre és az egyházi programok és tevékenységek lebonyolítására. Továbbá, felügyeli a lelkipásztori gondozást, együtt dolgozik egy csapat tehetséges világi lelkésszel.

Wisconsin államból származik, lutheránus környezetben nőtt fel. A Marquette Egyetemen végzett, zornalisztika és filozófia szakon. Első állásában Duluth (Minnesota) News-Tribune c. újságjának szerkesztőjeként dolgozott, vezető tisztségbe jutott a helyi újságíró szövetségnek. Ugyanakkor tette magáévá az unitárius univerzalista világszemléletet, és érzett elhivatást lelkesítő szolgálatra is.

1995-ben végzett a kaliforniai Starr King unitárius teológián. A végzős

Walking in Others' shoes

Stories from the Early Years of the Partner Church Movement

5.

Egy erdélyi falusi esküv

Húsvét eltti szombaton egy homoródszentmártoni Unitárius unokája, és annak menyasszonya házasságot kötöttek a templomban. A fiatal pár, Molnár Sándor és Balácsi Enik Lídia, egy távoli városban laktak. Enik szülei nem is voltak unitáriusok, de a pár hagyományos falusi lakodalmat akart, a szokásos egy éjszakan át tartó mulatsággal, és az utána következő reggelivel. József megkért, hogy segítsék levezetni a ceremóniát, és Nagy Rózsika, a sekrestyés, azt mondta, hogy csatlakozhatom hozzá a haranghúzásban, amikor az esküv kezdetét jelzik a harangok.

Rózsika és én azonnal elkezdünk harangozni, amint egyik gyerek berohant a toronyba, hogy szóljon: az esküv menete elindult a nagymama házából, mely a falu másik végén állt. A harang-kötél vastag volt, olyan vastag, mint a karom, és úgy három-emeletnyire nyúlt fel. Az ember megragadta a kötelet a legfelső csomónál, és erőteljesen lehúzta, majd felengedte a két keze között, egy lentebb lévő csomóig. Ha valaki elkövette azt a hibát, hogy a rossz csomót tartotta, akkor a kötélet fel is emelhetette a földről. Amikor két harang, és két harangozó van, meglehetősen könnyű megtartani az egyenletes ritmust, de ha csak egy harangozó van a két különböző méretű haranghoz (általában Rózsikával ez van), sokkal több ügyességet igényel a dolog. Karizmaim tiltakoztak, amikor kidolgoztuk az egyenletes ritmust, de hideg volt a vastag falakon belül, és örültem a melegnek, amit a testmozgás okozott.

Korábban, a vendégek és a barátok a menyasszony háza előtt gyűltek össze, búsulni. Ruth Gibson a következőket mesélte egy falusi lakodalomról, melyen Nagyajtán vett részt, a madisoni Első Unitárius Szövetség testvéregyházköziségétől:

„A menyasszony – állítólag – bent van a szobájában, és sír, mert el kell hagynia a szülői házat. A vőlegény barátai viccelődnek, nevetgélnek, és pálinkát iszogatnak, meg osztogatnak kint, az udvaron. Ha nem a lelkész, akkor nem nagyon tudják mit lehet vele kezdeni: egy nőnek nem szokták odaadni a pálinkás üveget, hogy húzzon egyet bele, a lelkész irányába viszont sértés lenne, ha nem adnák. Aztán egyszer csak a vőfély ünnepélyesen elveszi a faragott botját, mely fel van szalagozva, és virágokkal van díszítve. Kopogtat az ajtón vele, és elmond egy beszédet, vagy hagyományos rímeket szaval (jó hangosan, hogy a benn lévő asszonyok is hallhassák) arról, hogy milyen nagyszerű ember a vőlegény, és hogy a menyasszony ki kellene jöjjön már, mert a vőlegénye immár eléget várt.

Időközben a falubeli gyerekek mindegyike gyönyörűen feldíszít és megtölt virágokkal, szalagokkal megkártyákkal egy-egy vödört, melyen mindenféle jókat kívánnak az új párnak. Vödreiket elhelyezik az útmentén, a menyasszony házából a templomig. Végül kijön a menyasszony és elindul a nászmenet. A menyasszonyt a vőfély vezeti, kezében díszes botjával, körülöttük mennek a családtagjai, meg a menyasszony barátai. A vőlegény követi a vőfélyt, családjával és barátaival. Aztán következnek a vendégek, meg a jókívánságokat hozók, gyalog, bár van, amikor a vőlegény és barátai lóháton vonulnak, mely csak hozzáad a helyzet drámaiságához, és plusz akadályokat rejt.

Mikor a színes menet elhalad egy-egy gyerek vödre mellett pénzérméket dobhatnak bele. Aztán az adott gyerekek felkapja a vödört, és elreszalad, hogy ismét a menet elején legyen. Ez a pénz nem a menyasszony és a vőlegény számára van, ez a gyerekeké, akik mindenféle édességeket meg rágcsálni valókat vesznek rajta, amit az egész éjszakan át tartó mulatság alatt – mely az esküvői ceremóniát követi – el is fogyasztanak. A boltos elfoglalt ezeken az éjszakákon!”

A harangláb nyitott ajtaján keresztül Rózsika meg én megláttunk vagy tizenkét gyereket szaladni, hogy még egyszer utoljára a menet elejére kerüljenek, és a menet elejére helyezték a vödreiket. Megjelent a menyasszony a családjával meg a két házaspár kíséretében, akik a tanúik voltak. Nagy vigyázattal fogta gyönyörű fehér ruháját, nehogy szoknyája beleérjen a sárba. Aztán ismét felengedte amint fellépett a száraz lépcsőkre, és végigment a tisztára seprött ösvényen, amelyen a fűvet kifejezetten számára nyírták le, az ősi falba vágott faragott kapun keresztül, egészen be a templomba.

Nem használták a festett, faragott esküvői székeket, amelyeket Magyarországon a népművészeti múzeumban lehet látni, meg néhány erdélyi templomban. Ruth a következő magyarázatot adta:

„Ezeknek a különleges székeknek a háta különleges ívben van faragva. Amikor a két széket egymás mellé teszik, úgy, hogy az ívek egymás felé fordulnak, ez azt jelenti, hogy a két család egyetért az egyesüléssel. Ha a székeket úgy helyezik, hogy íveik egymással ellentétes irányba mutatnak, azt jelenti, hogy a családok nem értenek egyet a házassággal. Vannak párok, akik nászajándékba kapnak ilyen székeket; ha valaki belép az adott pár otthonába, és a székek íve egymás felé mutat, azt jelenti, hogy a házastársak között minden rendben van. Ha az ívek egymással ellentétes irányba mutatnak,

akkor tudható, hogy gond van.”

Bár ragyogóan besütött a nap, a templom nagyon hideg volt. Örültem annak a plusz rétegnek, amit a palástom biztosított. Furának tartom, hogy a templomba, az esketési ceremóniára csak tíz személy jött be: a szülők, a tanúk, és a házasulandó pár. A gyerekek, akik végigvitték vedreiket a falu fő utcáján, a sok ember, aki a menetben részt vett – mindenki hazament. Még a véglegény unitárius nagymamája is otthon maradt, mondván: „Nekem tördönöm kell a feleséssel a mulatságra.” Ünnepléses fekete palástomban hozzáadtam a magam részét az esküvőhöz: a Korinthusiak 1,13 szerelmesekről szóló részéről beszéltem, és József fordította a szavaimat magyarra. A szolgálat egy invocációval indult, majd jött egy zsoltár, felolvasás a bibliából (az én részem), József homíliája, melyhez alapul az egyik vers szolgált a Korinthusiakból, a két eskü, a gyűrűváltás, az Úr imádsága, az áldás, és a gratulációk.

Mivel a párnak semmi köze nem volt a mi testvérkapcsolatunk törekvéseihez, nem ajánlottam, hogy elmondjam magyarul az Úr imáját, bár már gyakoroltam. Mária elmondta később, hogy a gratulációk alatt a lelkész – bár József ezt nem gyakorolja – megpusztilhatja először a menyasszony egyik arcát, majd a másik arcát az istentisztelet végén. De a pár nem illik, hogy megcsókolja egymást, mielőtt kimenne a templomból. A szertartás alatt mindannyian körbeálltuk a csodálatosan faragott központi asztalt, amelyre négyszer egy évben fel szoktak kerülni az úrvacsorai jelek.

Teljesen világos volt, hogy a pár különlegesnek találta és értékelte, hogy egy észak-amerikai lelkész segédkezett az esküvői szertartásukon. A menyasszony akadozó angolsággal elmondta, hogy nagyon örül annak, hogy megismerhetett egy nőt, aki lelkész, és József elmondta, hogy az én jelenlétem a szertartáson számukra azt jelentette, hogy az övék „az új idők házasága” lesz.

Tényleg minden különleges volt, egy dolgot kivéve. Az egész szertartás alatt a menyasszony nagyon ünnepléses volt, és már attól féltem, hogy elkezd sírni. Sajnáltam, hogy egyáltalán nem élvezi saját esküvőjét. Ezért aztán valahányszor felnézett, én megpróbáltam elkapni a pillantását, és mindig rámosolyogtam. De csak me-reven összevonta a szemöldökét, és újra lenézett a földre. Nem mosolygott vissza, egyetlen egyszer sem.

A szertartás után átmentünk a jól-főtt vallás-oktatási terembe, hogy beírjuk az adatokat az anyakönyvbe, és koccintsunk az esküvőre a melengető pálinkával, meg – rendhagyó módon – az általam hozott kaliforniai pezsgős borral, amit otthonról hoztam. Amikor elmondták, hogy látták, amint a forma 1. nyertesei mindenkit lelocsoltak pezsgővel, úgy gondoltam, ki kell jelentenem, hogy ez a bor csak ivásra való. Mindenki ragyogóan mosolygott, nevetett, és szemmel láthatóan jól érezte magát. Megemlítettem Józsefnek, hogy a menyasszony is – úgy látszik – felvidult, ezek után nem kell már azon aggódnom, hogy nem örömmel megy férjhez.

– Mi a csodáról beszélsz? – kérdezte, és én eszébe juttattam, hogy a menyasszony először mosolyodott a szertartás alatt. – De hát Gretchen, – kiáltott föl József, csodálkozva azon, hogy én ezt nem tudtam, – mi nem mosolygunk a templomban. – Na ez engem, ahogy a

nagymamám mondaná, teljesen letaglózott. Már részt vettem jó néhány templomi szertartáson, és ezt nem értettem. József megmagyarázta:

– Ami a templomban történik, annak fontosnak kell lennie; nem lehet könnyedén venni, tehát nem nevetünk rajta. Az rendben van, ha a templomi szertartások alatt valaki sír, de nem mosolygunk, és nem nevetünk.

Az a kedves fiatal menyasszony biztosan nagyon szenvedett! Mint én magam is, először nem volt helybéli, és nem vett még részt falusi szertartáson. De alaposan figyelmeztethették, hogy nevetni modortalanság, és az a legjobb, ha nem mosolyog. Sikerült meg riznie ünnepléses komolyságát, annak ellenére, hogy én tudatlanságom teljes jóakarásával próbáltam ezt lehetetlenné tenni számára. Megkértem Józsefet magyarázta meg, hogy félreértettem a látva komoly arcát, és próbáltam mosolyra fakasztani. Mindannyian megegyeztünk abban, hogy vicces voltam.

Ez az esküvő értette meg velem, hogy azok az erdélyiek, akik részt vesznek a mi észak-amerikai istentiszteleteinken, és látnak minket viccelni meg nevetni együtt – néha spontánul tapsolni, amikor valami különösen tetszik – nem is csoda, hogy úgy érzik, mi nem vesszük komolyan saját vallásunkat. Most tehát, ha arra kérnek fel, hogy Erdélyben vagy Magyarországon beszéljek vagy prédikáljak, már nem félek a beszédembe vicces történeteket vagy megjegyzéseket.

Reinhold Niebuhr, huszadik századi protestáns teológus az erdélyiekkel értene egyet. Amint azt Nancy Crumbine rámutat, Humility, Anger, and Grace (Alázat, düh, és kegyelem) című munkájában, Niebuhr úgy hitte, hogy a nevetés a hit, és a kétségbeesés közötti helyet foglalja el:

Azzal tartjuk meg józan eszünket, hogy nevetünk az élet felszínes abszurditásain, de a nevetés keserűségbe és csúfolódásba fordul, ha a mélyebb irracionalitások felé irányul, úgy mint a gonosz és a halál. Ezért van nevetés a templom előterében, a templomban a nevetés visszhangja, de csak hitnek és imádságnak, nem pedig nevetésnek, van helye a szentek szentjében.

Először úgy éreztem, nincs egyensúly abban, hogy lehet szabadon sírni, de tiltott a nevetés a templomban, ám lehet, hogy nincs igazam. Az erdélyiek biztosan tudnak valami fontosat, amikor mindent, ami a templomi szertartások alatt történik, úgy kezelnek, mint ami a „szentek szentjében” történik. Sokszor mentem be erdélyi templomba hét közben, és valamilyen különlegesen mély, a védettség, nyugodtság, béke érzete fogott el. Amikor egyik erdélyi barátommal elméláztam ezen, azt mondta:

– Nos, a templom a legjobb hely kell legyen arra, hogy megtaláljuk Istent. – Lehet, hogy igaza van, lehet, hogy így kellene lennie, de általában én nem azért lépek be egy templomba, mert elvárom, hogy ott legyen Isten – és ez az egyik különbség közöttem, és az erdélyiek között. Egy másik különbség az, hogy engem mindig meg fog érinteni, és mindig örülni fogok, amikor az emberek mosolyognak és nevetnek a mi észak-amerikai templomainkban szertartás alatt is – mert Isten biztosan velünk van a nevetésben.

„Nemcsak nyelvében, jelképeiben is él a nemzet!”

Pécsi L. Dániel jelképtervező 60 éves

*„Bölcsélet és tudás, kegyelet a múlt, az ősök iránt.
A megtartás szelleme, egymás közös tisztelete nemesít
embert és nemzeteket. Mit jelent magyarnak lenni?
Hinni és bízni a jövőben, s mindent őszintén,
keresztény emberként cselekedni”
– vallja Pécsi L. Dániel jelképtervező, jelképművész,
aki hitvallásaként hirdeti:
nemcsak nyelvében, jelképeiben is él a nemzet.*

*A temesvári forradalom 10. évfordulóján
Tőkés László temesvári forradalmár nevezte őt
„jelképtervezőnek”.
Azóta e megtisztelő titulus birtokosa.*

1978-ban, a Szent Korona hazahozatalakor, a Magyar Nemzeti Múzeumban rendezett kiállításon kapott felkérést a koronázási ékszerek és a palást szakszer megvilágítására és állagmegóvására. Ezt követően Pécsi L. Dániel villamosmérnökként kezdte pályafutását, amikor a 100 éves Elektromos Művek arculat-váltásra készült, s ennek eredményeképp elkészítette az ELM új jelképét. Sára Ern grafikusm vészzel, majd a Mocsáry Alapítvány támogatásával kezdett komolyabban foglalkozni a címerkészítéssel a kilencvenes évek közepén. Elkészítette Körösfő, Jegenye, Zsobok, Párkány stb. település, Erdély, Partium, Felvidék, Gömörország stb. címereit.

Pécsi L. Dániel csak tiszta forrásból gyűjti az adatokat az újabb és újabb címerekhez. A tizenöt év munkája mintegy 300 címer, mely közül 150 használatban van. Elkészítette a Magyar Református Egyház jelképrendszerét, kap megbízásokat településektől, egyháztól, oktatási intézményektől, védőglátóktól és vendéglátóktól, civil szervezetektől, valamint ma már igény van a történelmi családok címereinek rekonstruálására is. Pécsi L. Dániel hangsúlyozza: – Magánszemélyeknek címet csak a király vagy az erdélyi fejedelem adományozhatott.

A 2000-ben megrendezett Református Világtalálkozó alkalmából elkészítette valamennyi magyar református püspökség címerét. Mára mintegy 150 címerét avatták fel a Kárpát-medencében. A Kárpát-medence-szerter ismert jelképtervező m vész a közelmúltban jubileumi életút-kiállításon mutatta be életművét, 200 általa tervezett címet – községek, egyházi és világi szervezetek, iskolák, sportklubok jelképeit – Budapesten, a Magyar Kultúra Alapítvány székházában. A kiállítás fővédnökségét Erdélyi Zsuzsanna néprajztudós, akadémikus és Tőkés László, az Európai Parlament alelnöke vál-

lalta el. A „Jelképeiben is él a magyarság” cím kiállítást nemrég mutatták be Losoncon is, melynek védnökségét Duray Miklós vállalta – a közeljövőben Rimaszombaton és Komáromban is látható lesz.

– Értékeit vesztett, globalizált világunkban üdítő élmény, ha az ember néha valódi, időálló értékekkel és ezeket következetesen képviselő személyekkel találkozhat. Ilyen ember Pécsi L. Dániel jelképtervező, aki utalva apai ágon székely, anyai ágon sváb seire, magát egyszerűen magyar tarkának szokta nevezni. A Csonkaországban születve, egyetemista korában, 1971-ben sikerült elszökönie Erdélybe, hogy atyai felmenőit felkutassa. Aztán az elszököni utat továbbiak követték, és Erdély szerelmese lett, mely szerelem csakhamar áterjedt a többi elszakított területre is – írja a művészről Okos Márton újságíró, aki több kiállítás megnyitóján kísérte Pécsi L. Dánielnek.

Pécsi L. Dániel jelképtervező idén 60 éves, továbbra is rendületlenül járja a Kárpát-medencét. Legutóbb a Csíksomlyóra igyekvő zarándokok találkozhattak címerével a Székely gyors és a Csíksomlyó expressz vonatokon!

Lássunk egy címert részleteiben, emeljük ki a sok közül a Székelyudvarhelyi 1. számú Unitárius Egyházközség címerének jelképeit:

Az 1. sz. felső címermez és a 2. sz. alsó címermez között egy aranszín pólya választja el egymástól, melyen zöld színű betűkkel *A hit Isten ajándéka* jelmondat olvasható.

A 2. sz. jobb alsó (látvány szerint bal alsó) címermezben vörös színű háttérben, zöld alapon egy fehér színű, a fiókáit saját vérével etető pelikán látható. Ez a pelikán ábrázolás figyelmeztet meg a templom szószéki koronáján is. A pelikán és fiókáik szimbolikus jelentést hordoznak, mely szerint a pelikán Krisztust, vére a hitet, fiókáik pedig a gyülekezetet testesítik meg. Ez

az ősi keresztény szimbólum azonban mélyebb jelentést is hordoz – mondja Pécsi L. Dániel. Majd így folytatja: – A pelikán az önfeláldozás szimbóluma. Az önfeláldozásáról szóló legenda szerint csőrrel felhasítja saját mellét, hogy kihulló vérével táplálni, feltámasztani tudja fiókáit. Így vált a pelikán a szülői szeretet, illetve Krisztus önfeláldozásának szimbólumává. Láthatók a keresztrefeszített Megváltó ábrázolásai a tabernákulumok ajtaján. Az úrmutatókon az oltári szentséget szimbolizálja. Református és unitárius templomokban gyakran látni a szószék fölött.

A 3. sz. bal alsó (látvány szerint jobb alsó) címermezben szintén vörös színű háttérben zöld domborúlaton egy aranszínű nyitott székelykapu látható, mely a Szejkefürdő nyugvó Orbán Balázsnak, a legnagyobb székelynek állít méltó emléket. Ismeretes, hogy Orbán Balázs sírjához tizennégy székelykapun keresztül jut el a látogató. Az emlékhelyet az Unitárius Egyházközség gondozza. Szomszédságában kerülnek megrendezésre minden év augusztusában az egyetemes unitárius találkozók.

A kapu az átmenetet jelképezi két állapot, térbeli, vagy időbeli, barátságos-ellenséges, természete-

tes, természetfeletti, profán-szent, él-holt, két életkor, magzat-csecsemő, ifjú-öreg, két naptári időszak, világosság-sötétség, nappal-éj, őszi-újév, tavasz-nyár, továbbá két világ, pokol-mennyország között. A kapu összeköt és átenged, mint a híd, de el is választ, kizár, vagy berekeszt. A kapu naptári szimbolikája egyetemes. A székelykapuk napsugaras ábrázolásai a felkelő és a lenyugvó napot jelképezik.

A 2. sz. és a 3. sz. alsó címermez között egy 4. sz. beékelte címermez választja el egymástól. A 4. sz. címermezben kék színű háttérben a címermez közepén egy nyitott bibliát láthatunk, arany szegéllyel, fehér lapjain pedig szintén arany színű alfabetikus és omega betűjelekkel. A Biblia felett az unitárius egyház alapítására utaló 1568-as évszám, a Biblia alatt pedig a Kisküküllő folyót jelképező ezüstsín hullámos pólya található. A címermezben ábrázoltak az unitárius egyházközséghez, valamint az egyházalapító Dávid Ferenchez való hitbeli és szellemi kötődést hangsúlyozzák.

Frigyesy Ágnes

A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Nemzetpolitikai Államtitkársága július végén értesítette az Erdélyi Unitárius Egyház ifjúsági szervezetét, az Országos Dávid Ferenc Ifjúsági Egyletet (ODFIE), hogy a magyar miniszterelnök a szervezetet a „Kisebbségekért Díj” Külhoni Magyarorságot Tagozat díjjal tüntette ki. A díjat 2011. augusztus 19-én, pénteken 18 órakor az Országos Delegációs termében tartott díjátadás keretében adták át.

A díjat a külföldi magyar közösségek érdekében a közéletben, az oktatásban, a kultúrában, az egyházi életben, a tudományban, a tömegtájékoztatásban, a gazdasági önszervezésben kiemelkedő tevékenységet végző hazai és külföldi személyek és szervezetek kaphatják. A díjjal emléklap, díszoklevél és 1.000.000 Ft jutalom jár.

Az Országos Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet részéről a díjat Szabó László unitárius lelkész, a szervezet korábbi elnöke (1998 és 2008 között), valamint két jelenlegi vezetője, Tóth Lehel és Popp Ilona társelnökök vették át.

Füzesgyarmat–Marosszentgyörgy Gyula–Szászrégen

Marosi unitáriusok a magyar alföldön

Áldás hava második napján, Ászombaton reggel egy tizenöt f s „búcsújáró” csoport indult Marosszentgyörgyr l, az Erdély útról Magyarországra, a Békés megyei Füzesgyarmatra. Testvéregyház-községi meghívásnak tettünk eleget: a Magyar Unitárius Egyház Magyarországi Egyházkerülete megbízott püspöke, Balácsi László füzesgyarmati-gyulai unitárius lelkész és énekvezér hitvestársa hívták meg Marosszentgyörgy és Szászrégen unitárius gyülekezetei vezet ségét az alföldi unitárius búcsúra.

Szombat délután a marosi zárándokok a füzesgyarmati vendégfogadóknak köszönhet en a régió legjobb fürd jében termálvízbe merítkezettek, majd els „sárréti” vacsoraként „békés” csirkepörköltet fogyasztottak.

Július 3-án, vasárnap délel tt a házigazda parókussal e beszámoló írója és hitvestársa is megjelentek a városházán. Itt Bere Károly füzesgyarmati polgármester, illetve Bíró Rozália Nagyvárad unitárius alpolgármestere közti együttm ködés-keresési megbeszélésre került

sor. Alföldi id számításban 11 órától kezd d dött az ünnepi istentisztelet Békés megye egyetlen erdélyi stílusú fehér templomában. Pálffy Anna-Mária unitárius lelkész n , marosszentgyörgyi tiszteletes asszony imádkozott, szószéki szolgálatot Pálffy Tamás Szabolcs marosszentgyörgyi- szászrégeni lelkész végzett: „El ször is hálát adok az én Istenemnek... mindnyájatokért, hogy a ti hiteteknek az egész világon híre van... szüntelenül kérem imádságaimban, hogy Isten akaratából már el tudjak menni hozzátok... hogy együtt bátorodjunk meg közöttetek egymás hite által, a tietek és az enyém által.” (Róma 1,8. 10. 12.)

Ez az unitárius búcsú alkalom jubileummal társult: száz éve, 1911-ben emeltek tornyot az Alföld els , 1902-1903-ban mindössze négy hónap alatt felépített unitárius templomának.

Balácsi László templomtorony építéstörténeti visszatekint jében a korabeli Szeghalom-Vidéki Hírlap 1911-beli újságcikkb l (Harangavató Füzesgyarmaton / Unitárius torony a nagy Magyar

Alföldön) is idézett: „Ünnepet ültetek... a gyarmati unitárius hit szittyák: a harangavató magasztos ünnepét... A gyarmati unitáriusok a nyolc évvel ezel tt felépített templomunknak a tornyát csak e hó folyamán fejezték be, éspedig: Slifka József k m - ves mester vállalkozóval az élen...”

Az Úr asztalánál nemzeti színekben pompázó virágözönben került sor a testvéregyházközségi szövetség kötésre: „Mi, az egyesült Magyar Unitárius Egyház Magyarországi Egyházkerülete Füzesgyarmati Egyházközségének vezet i: Balácsi László lelkész, megbízott püspök, egyházi f - jegyz és Bánsághy Sándor gondnok, valamint a Gyula és környéke Szórványgyülekezet gondnokasszonya, Kispálné Romvári Etelka és az Erdélyi Marosi Egyházkör Marosszentgyörgyi Egyházközségének vezet i: Pálffy Tamás Szabolcs lelkész, Pálffy Anna-Mária lelkész n és Ábrahám Dezs gondnok, valamint a Szászrégeni Leányegyházközség gondnoka, Fekete Tas Tamás ezennel hozzuk mindenki tudomására, hogy 2 esztend s el készítés után a mai napon, 2011. július 3-án, a füzesgyarmati „alföldi búcsún” szentesítettük testvérgyülekezeti kapcsolatunkat, és elláttuk ez ünnepélyes nyilatkozatot kézjegyükkel, valamint az egyházközségeink hivatalos pecsétjeivel. A történelem elhozta azt az alkalmat, hogy 9 évtizednyi kényszer, a gyalázatos trianoni diktátum után egyházunk kimondhatta hosszas el készítéseket és tárgyalások után a két egyházrész egyesítését, megteremtve a történelmi Magyar Unitárius Egyházat. Ennek elmélyítést jelenti testvérgyülekezeti kapcsolatunk megterem-

tése, hogy elszakított híveink, a nagynevű eldők és leszármazottjaik mind közelebb és közelebb kerüljenek egymáshoz, egymást megismerhessük, baráti kapcsolatok születhessenek, látogathassák egymás gyülekezeteit, a magyar alföldi síkság gyermekei a folyókkal, hegyekkel, fenyvesekkel körülvevő erdélyi világ gyermekeit. Hisszük, hogy egymást erősíteni fogjuk unitárius hitünkben, küzdelmes, dicsőséges magyar történelmi öntudatunkban. Kérjük Istent, hogy gondviselésével és szeretetével áldja meg „szövetségkötésünket” hosszú és bőséges élményekkel teli élettel, nemzedékről nemzedékre.”

A nemrég megemlékezésként nyilvánított templomban nem maradt el az ajándékozás sem: a marosszentgyörgyiek fehérre meszelt, modern külsejű templomukat ábrázoló grafikát ajándékoztak a füzesgyarmatiaknak, a szászrégeniek a városuk jelképének számító szász evangélikus templomról, továbbá unitárius istentiszteleteink helyszínéül szolgáló belvárosi református templomról linóleum metszetet ajándékoztak a gyulaiaknak. Figyelmességük kiterjedt a meghívót küldő házigazda lelkészre is: tisztelettel gyönyörű rézplakettel tüntették ki.

Felemel látvány volt amint ma-

rosi gondnokaink az alföldi gondnokoknak átadták az ajándékokat, akik az ünnepi gyülekezetnek felmutatták az igényesen bekeretezett szép képművészeti alkotásokat.

Demeter Judit pénztáros-jegyzőnk, Szászrégen város nemrég nyugalmazott könyvtárosa a templom piacán dióhéjban ismertette a városban és környékén élő unitáriusaink hitéletét. „Akárcsak a Gyulán és környékén élő unitáriusok, úgy mi sem rendelkezünk saját tulajdonú templommal, de munkánk nyomán lélekben templomépítésként érezzük magunkat.”

Az istentiszteleten néhány Kiss Sándor toronyépítő lelkész unokája, Kiss Török Ildikó, a Nagyváradi Kiss Stúdió Színház vezető férjével, az ugyancsak színművész Varga Vilmosmal vett részt és messzről kedveskedtek az ünnepi gyülekezetnek.

A Füzesgyarmati Unitárius Egyházközség történetében egyedülálló eseményként három kisgyermek kereszttel járt sor: két Erdélyben- és egy Magyarországon szolgáló, de erdélyi származású unitárius lelkész, megbízott püspök együtt kereszttel meg három kisgyermeket, egy fiút és két leányt. Sor került a Biharnagybajomból érkezett Nemes Zsolt konfirmációjára is.

Észre sem vettük, hogy közel három óra telt el a frissen meszelt templomban, hiszen lélekben folyamatosan töltökeztünk és gazdagodtunk. Zászlóvivő lovagok előljárásával vonultunk ki az imádság házából, de csak egy rövid időre: tizenöt fős erdélyi küldöttségünk az Úr asztalát körbeállva kérte Balácsi Alpárt, hogy képeibe örökítse itt-jártunkat.

Miután lelkünk jóllakott, a templomtól átsétáltunk az ünnepi közepébe, ahol birka- vagy marhapörköltet lehetett fogyasztani „házi színtessel” és a színtermésével. Aki óhajtott aznap délután is díjmentesen vehette igénybe a strandfürdőt, kétszeres termálélményt élvezve át huszonnégy óra alatt.

4-én délelőtt Békés–Maros út-irányt jelöltünk. Isten megsegít, Újkenyér havában találkozunk: augusztus második szombatján testvérgyülekezeti kapcsolatban levő hittestvéreként kívánunk részt venni a Szejkézfürdőn sorra kerülő Unitárius Világtalálkozón. Atyánk áldását kérjük unitárius egyházépítő/egységesítő és nemzetmegtartó törekvéseinkre!

*Pálffy Tamás Szabolcs
unitárius lelkész
Marosszentgyörgy-
Szászrégen*

Egy unitárius templom háromnegyed évszázada

Budapest XVIII. kerületében, Pestszentl rincen, a Havannatelep épületorásai között két kis „Isten háza” rzi a múltat, a régi Állami-lakótelep emléket, a római katolikus és az unitárius hívek vallásos életét szolgáló templomok.

Pestszentl rinc históriájába meghatározó jelenlétükkel három protestáns felekezet gyülekezete írta be nevét: a református, az evangélikus és az unitárius.

Otthonunkban az ismert protestáns felekezetek közül legkisebb lélekszámmal Dávid Ferenc hitújító követ i, az „egy Istent hív ” unitáriusok élnek.

Kik is k? Nem vallástörténést, egy nagy magyar író t idézek, az *Egy az Isten íróját*, Jókait. „Minden hit jó, csak megtartsák. Legyen mindenki tisztelettel a másé iránt, s legyen szívében szeretet, mely nélkül a hit meghal.”¹ Majd egy Kolozsváron tartott beszédében így folytatta gondolatait a nagy romantikus: „Én úgy is mint író mindig hirdetem je voltam a szabadságnak, mely a m vel dés terjesztésével, a hazaszeretettel és Isten tiszteletével párosul. Ebben a törekvésben legközelebb találtam magamhoz az unitárius vallásfelekezetet, mely mindig elöl járt a hazafiságban és a tudomány m velésében.”²

1932-ben községünkben már saját templomukban tarthattak istentiszteleteket Luther Márton hívei, az evangélikusok. A jóval nagyobb lélekszámú reformátusok 1933-ban jutottak el addig, hogy templomuk alagsori részén istentisztelet tartására a gyülekezet rendelkezésre állt. Az evangélikusok és reformátusok templomépít sikerei után 1936 június 13-án a Pestszentl rinci Újság már arról számolt be, hogy „az Állami-lakótelepen – Józán Miklós püspöki vikárius jelenlétében – felszentelték az unitárius templomot”.

Egy maroknyi hív h stette volt a templom felépítése. Erre immár 75 év távlatából tekinthetünk vissza. Miként emlékezett erre a templomépít lelkész Peth István: „Az életcseppek átkristályosodtak, és lassan minden szemernyi áldozatból legalább

egy téгла lett.”³

A „fallal körülzárt kisvilág”, az Állami-lakótelep felépülése, és az unitáriusok megjelenése a Pest környéki településen szorosan kapcsolódik a vesztt háborút lezáró Trianonhoz, mely az erdélyi unitáriusok jelent s részét is otthona elhagyásával sújtotta. Az elcsatolt területekr l menekül k egy része a sanyarú vagonlakás nyomorúsága után az egykori l-rinci l szergyár barakkjaiból alakított lakásokban kapott otthont.

Az állami lakótelep erdélyi betelepül i között, érthet en, sok volt az unitárius. Err l a Budapesti Unitárius Egyházközség is tudott, mely a törvénybe iktatott szabad vallásgyakorlás védelmében a kiegyezés után tette els lépéseit, és az 1880-as évek elejét l már több lelkésszel szolgált az ország f városában és környékén. A f városból kijáró unitárius lelkészeke munkáját követ en 1928-tól Peth István, az erdélyi Aranyosszékr l áttelepül fiatal hitoktató végezte az állami lakótelepen él unitáriusok lelki gondozását. volt a fiatal, kerékpáros lelkész, aki két keréken közlekedve járta hívei otthonát. Peth István a fiatalág nevelését is fontos feladatának tartotta. Cserkészcsapat szervezésével, táborok rendezésével, unitárius vallású egyetemisták összefogásával törekedett a fiatalok hitbeli meger sítésére.⁴

Az állami lakótelepen az els istentiszteleteket a hívek lakásain tartották, majd egy-egy vendégl nagyterme alakult át ideiglenesen „Isten házává”

Az állami lakótelepen sok volt az elesett, nehéz sorsú ember. Szükség volt a lelkészek, Peth István és a katolikus Somogyi László együttérzésére. A két lelképásztor között mindvégig példás volt az emberi kapcsolat.

Az unitárius elszántság azonban – nyugdíjasok és aktív dolgozók rengeteg önkéntes kétékezi munkájával, jótékonyágú rendezvényekkel, és némi küls anyagi segítséggel – felépítette templomukat is. 1935 októberében tették le az alapkövet, és a követ-

A templom a Havanna lakótelepen

¹ Józán Miklós: *Jókai és az Egy az Isten*. Unitárius Értesít , 1925. febr. 15. 2. sz.

² Ld. Gyallay Domokos: *Egy táj tükröződése irodalomunkban. Irodalomtörténet*, 1958. 447. Mindkét nyilatkozat olvasható Jókai: *Egy az Isten, Összes művek kritikai kiadás*, I. kötet, 326. old.

³ *Mibe kerül egy új templom? Unitárius Évkönyv*, 1937.

⁴ Részletesen ír err l Szász János: *Mibe kerül egy templom felépítése?* cím cikkében. *Emlékezések, tanulmányok Pestszentlörinc-Pestszentimre múltjáról*. III. k. 231.

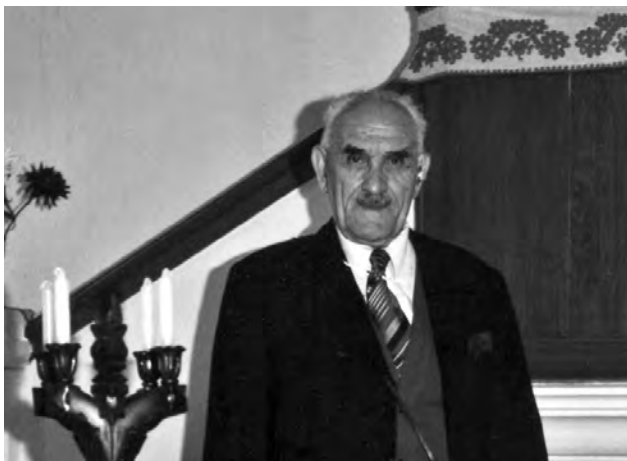
kez évben már állt a jellegzetes stílusú, puritán egyszerű kis templom. A tervezést is unitárius hívő, Máthé Gábor (Géza) építésmérnök végezte.

Mibe került a templom? Erre Peth István így válaszolt: „Többe, mint bármelyik Istenhajlék. Lehetetlenek látszó feladatok megoldására képes kristálytiszt hitbe, végeleáthatatlan lemondásba, fölbecsülhetetlen áldozatkészségbe, egy egész gyülekezet lelki egységébe, vallásuk iránti határtalan szeretetbe, öregek és fiatalok veritékes munkájába – és alig húsz ezer peng be.” (Unitárius Évkönyv, 1937.)

Múlt és jövő

A pestszentlőrinci unitárius templom történetét felesleges lenne mészáros történeti szempontból elemezni, annak ellenére, hogy Erdélyt idéző, arányos formái, mives faragásai, a szöszék hímezett kézimunkái nagy hozzáértéssel árulkodnak. Az évforduló arra viszont mindenképpen alkalmas, hogy az egymásba fűzött emlékek vázlatként szolgáljanak egy majdani templomtörténet megírásához. 75 esztendő az ember életében sok, egy épület esetében viszont kevés. Mégis, ha privát emlékezetünk hatósugarát a kezdetekig ki akarjuk tolni, segítségül kell hívnunk az írásos dokumentumokat, újságcikkeket, presbiteri jegyzőkönyveket, fotókat, s ilyenformán a pontos adatok, nevek, események felerősítik az egyéni emlékezetből lassanként kihulló, a feledés árjában elsüllyed pillanatok. Így alakul ki az emlékek átadásának valamiféle folytonossága, amely talán a régiókat ér sokféle történelmi törés, fizikai és szellemi erőziónak ellenében hat.

Szerencsére az 1980-as években, dr. Szentgericzey Jakab Jenő lelkeszsége idején még sokan éltek, akik az egyházközség kialakulásáról, a templom építéséről mesélhettek: Kozma János, Domokos Albert, Zoltán Gyula, Máthé Géza vagy a ma is közöttünk lévő Molnár János. Az 1986-os 50. évforduló, az épület felújítása különösen kedvezett a történelmi visszatekintésnek, a templom és az építők ifjúkoráról való be-

Domokos Albert jegyző 1986-ban

A munkából a legtöbbet vállalók neveit megrizte az emlékezet és az írás is. Többek között Szász János lelkész egyik munkája is. Íme a névsor: Szirmai György, Balogh Márton, Molnár Pál, Komlósi Gyula, Pais Zsigmond, Bartalis Ákos, Fazekas József, Domokos Albert, Kozma János, Kozma Mihály, Székely Domokos, Zoltán Gyula.

75 év távlatából is fejtegetjük emlékeinket.

Téglás Tivadar

Zimony Sándor bejárati kapujának részlete

szerűségekre. Már akkor is világossá vált, hogy tulajdonképpen két történetről van szó: az épület és a gyülekezet elválaszthatatlanul összefonódó történetéről.

A templom építése szorosan összefügg az Állami telep történetével. Még 1910-ben megalakult a Lipcák és Társa Hazai Beton és Vasbeton Építési Vállalat, amely az I. világháború alatt hadifelszerelések gyártására szakosodott: ekkor egy fallal körülvett létesítményt alakítottak ki a területen. A gyárat az 1919-ben Budapestre bevonuló román csapatok lesterelték, de a későbbiekben sem indult meg a termelés, hiszen a trianoni békeszerződés szigorúan limitálta a hadsereg létszámát, szabályozta a fegyverzet és egyéb készletek mennyiségét. 1921-ben a menekültáradat elhelyezésére, az utódállamokból érkező vagonlakók ingséges sorsának enyhítésére hozták létre az üres létesítményekből az Állami telepet, ahol mintegy 250 kislakást alakítottak ki. (Az 1920-as évek közepén már mintegy 6 ezer ember lakott a telepen.) Nem voltak utcanevek, a házakat számozták, a később felépülő unitárius templom címe így lett: Állami lakótelep 125/2. Ha mindenképpen szeretnénk megragadni a telep jellegét, leginkább egy városállamhoz hasonlíthatnánk, hiszen saját gondnoksággal rendelkezett, önálló boltok, elemi iskola, víz- és csatornázási munkák, sportegyesület, kaszinó, szociális klub állt a lakosok rendelkezésére. A telepet – az itt élők fájdalmára – 1976-ban lebontották. Felmerült az 1934–35-ben épült katolikus és az unitárius templom lebontása is, ekkor a templomba többször betörtök, az impozáns csillárt is le akarták szerelni.

De maradjunk a fényes kezdeteknél. Az 1980-as években a l rinci egyházközség gondnoka, Kozma János mesélte, hogy Peth István lelkész jóban volt a telep gondnokával, aki két épületet átadott a templom és a gyülekezeti terem céljaira. Büszkén emlegette, hogy az ablakokat üvegezte be. A második világháború alatt a toronyba légelhárító gépfegyvert helyeztek el, de lényeges károsodás nem történt...

Maga az épület tizenkilencezer peng be került, már akkor felmerült, hogy ez az összeg vajon sok vagy kevés. Összehasonlításképpen, az 1930-as évek végén Budapesten már 10–16 ezer peng ért lehetett egy kisebb lakást venni, amiért persze a Rózsadombon 40–70 ezer peng t kértek. Peth István lelkész azonban nagy hittel és bizakodással látott neki a hatalmas munkának: „Könny tudni azt, hogy lesz templomunk, ha a költségvetés végösszege és a meglévő pénzfedezetünk összege egyezik. De nehezebb hinni, hogy akkor is lesz templomunk, ha a szükséges összegnek még egyharmad része sincs a kezünkben. A pestszentl rinci templom pedig így épült fel.”*

A sok vita, az építkezés közben felmerült problémák ellenére példás összefogással hamarosan ott magasodott a templom, melynek alapk letételére 1935. október 3-án került sor. Az avatást és az első istentiszteletet 1936. február 19-én tartotta meg József Miklós püspöki vikárius. A torony homlokzatára pedig felkerült a felirat: Magyar Unitárius Templom – „Székely hársók emlékére”. A restaurált titulus jelenleg az előtérben, Peth István és felesége, illetve Molnár Pál első egyházi emléktáblája fölött olvasható.

Peth István és felesége, illetve Molnár Pál emléktáblája a templom előtérében

Minden épület alapanyaga rendszerint kő, téglavagy beton, egy gyülekezet épít köveit, kohézióját viszont a közösség tagjainak áldozatkészsége, a nagy egészhez igazodó egyéni vállalása adja. A templomot ingyen tervezte meg Máthé Géza építészmérnök, a toronysisakra helyezett istenfát az 1980-as évekbeli kántor, Czirmai György édesapja adományozta, de Damokos Albert faragta. Az orgona munkáját dicsérik a csillárok, szintén tervezte a padokat, de Szász János lelkész emlékei szerint Kovács Árpád kivitelezte. A székely kopjafás motívumokból kialakított bejáratot Komlósy Gyula készítette. A II. világháború végén tragikusan elhunyt Bakaló Simon presbíter ötlete volt, hogy mivel falujában a torony alatt jártak be, ennek megfelelően alakítsák ki a bejáratot. Így nyert értelmet a gyülekezeti terem falán elhelyezett márványtábla: „Én példát adtam néktek”. Úgy gondolom, hogy legalább egy tisztelgő felsorolással mi is hozzájárulunk ahhoz, hogy az építők és első fenntartók nevei az utókorra hagyományozódjanak. Az

1937–38-as presbitérium tagjai: Peth István lelkész, Székely Domokos gondnok, Damokos Albert jegyző, Balogh Márton, majd Paizs Zsigmond pénztárosok, Bakaló Simon, Balogh Márton, Bálint Sándor, Komlósy Gyula, Kovács Jenő, Kovács Miklós, Kozma János, L. Rinczy Albert, Simonffy Balázs, Szabó József keblitanácsosok, Molnár Pál egyházi.

A gyülekezet elszántsága az 50. évfordulóra készülve felerősödött, a megmaradás iránti vágy újabb energiákat tudott mozgósítani. A templom és környezete nagyrészt ekkor nyerte el mai kinézetét. Néhányan még emlékezhetnek rá, hogy az előtér kopott, pályaudvar-vörös színű épület fehér köntösét felöltve rögtön a lakótelep ékessége lett, és a taxisoknak elég volt annyit mondani, hogy a „fehér templomhoz” kérem a fuvart. A templomi varrottasok zömét Balogh Béláné pénztáros hímezte, a bejárat gyalogkaput Zágony Sándor fafaragóm vész készítette, a bejárat Bartók-dombormű pedig Katona Tibor Zoltán, Temesvárról áttelepült szobrászművész ajándéka. A szeretetvendégségeken használatos mázas kancsók Páll Magdi és Györfi Imre korondi fazekasok műhelyéből származnak. És sorolhatnánk tovább az ajándékozók: az oldalsó székelykapu Tomán Zoltán műve, az utcafront mellett, a blokkházak méreteivel egyenlőtlenül versenyezni kelendő nyárfák vesszük itt még Orbán Zoltán, a kolozsvári unitárius kollégium egykori „pajtálokója” dugta le. Az együttes a későbbiekben egy, Sepsi Kovács Éva által, és négy, magát megnevezni nem kívánó hívünk által adományozott színes ólomkeretes ablakkal egészült ki.

Az épület ma is áll, és egy újabb renoválás nemrégiben fejeződött be. Mégis, az ünnepség némiképp elfedi azt a szomorú ténytet, hogy a gyülekezet ereje megroppanni látszik. Példáztaként hadd hivatkozzam Szabó Dezső 1932-ben megjelent kisregényére: Feltámadás Makucsán. A regényben olvashatjuk, hogy „igen régi mérések igazolják, hogy Makucska a világ közepe.” Minden unitárius számára szülőhelye életének közege – legalábbis a szíve mélyén – mindenképpen a világ közepének számít, legyen az Torockó, Homoródmás vagy Pestszentlőrinc. Tudjuk, Szabó Dezső könyvecskéje arról szól, hogy a temetőben felébredők visszakövetelik maguknak a falut, el akarják foglalni az élők által „bitorolt” helyeket. Úgy képezem, hogy egy szelídebb feltámadás nagyon is ránk férne, hisz milyen jó volna az előttünk járókat időről időre gyámolítóul szólítani, hitükkel feltöltödni, és közösen nézni egy remélhetőleg kedvezőbb jövő felé.

Szücs György

* Peth István: *Mibe kerül egy templom? Unitárius Évkönyv*, 1937.

A 75 éves évforduló

2011. június 19-én ünnepelte a pestszentlőrinci gyülekezet temploma felszentelésének 75. évfordulóját.

Elzményként érdemes szólni arról, hogy 2010. november 21-én emlékeztünk meg az alapkövetétel 75-ik évfordulójáról és első három lelkészünkről: a templomépítő Peth Istvánról, a későbbi püspök Huszti Jánosról, továbbá a rokonszenves egyéniség Szentgericei Jakab Jenőről. Ez alkalommal nagy örömminkre szolgált, hogy szeretett Jenő bácsink fia, menyéje és unokája is eljött közénk. Héros Csaba hívünk segítségével sikerült kapcsolatba lépni az internet útján Peth István fiával, Lászlóval, akit sok szeretettel hívtunk meg mindkét megemlékezésre svájci otthonából. Sajnos egyik alkalommal sem tudott eljönni egészségi állapota miatt, mindazonáltal közreműködésünkkel folyamatosan figyelemmel kísérhette megemlékezéseinket.

Mint köztudott, több mint 2 éve sajnos nincs állandó lelkésze gyülekezetünknek, ezért Bálint Benczédi Ferenc erdélyi püspököt és Balácsi László magyarországi mb. püspököt fegyvert kértük fel, hogy áhítattal, imával, prédikációval szolgálva minél emelkedettebbé váljon ünneplésünk.

A templomot zsúfolásig megtöltötte a gyülekezet számára igazi élményt jelentett erre az alkalomra összeállított program. Márkos Albert kolozsvári hegedű-

vezető Muhi Veronika kísérte zongorán, Tóth Csaba kántor a Medicantare népzenei kórust vezényelte, majd Cvik Ildikó csellóművész játékát hallgattuk áhítattal. Solymosi Alpár csíkszeredai lelkész, az asszonykórus vezetője meglehetősen szavakkal vezette be a kórus szereplését. Énekkara az irányításával nyújtott mindannyiunk számára felejthetetlen élményt. Székely György művészettörténész templomunk építéséről tartott érdekes beszámolót. Fiataljaink, Elekes Adrienn, Gadácsi Dorottya és Gadácsi János jeles magyar költők buzdító erejű verseiből válogatva szép szavalaikkal mutatták meg tehetségüket és fokozták az esemény összekovácsoló hangulatát.

Egyházközségünk hívei is mindent megtettek, hogy az egybegyűlések otthonosan, jól érezzék magukat ezen a várva várt összejövetelen. Köszönet illeti Baki Andreát, Horváthné Kászón Ilonát, Elekes Bertát, és lányát, Adriennt, Kovács Emikét, Szász Adriennt, Giba Ferencet és feleségét Csillát, Molnár Jánost, Tóth Sándort és Gálfy Attilát, akik önzetlenül fáradoztak a rendezvény megszervezése és lebonyolítása érdekében.

Hála és elismerés illeti mindazokat, akik templomunkért régen és ma serénykedtek és mindazokat, akik eljöttek, hogy tiszteljenek szerény, de nekünk oly kedves hajlékunk fennállásának nevezetes, háromnegyed-évszázados évfordulóján az építők és fenntartók előtt, jövőbe vetett hittel.

Tóthné Erdő Mária

Megemlékezés Trianonról

A XIX. kerületi Semmelweis Ignác Humán Szakképző Iskola és Gimnázium történelemtanára, Horváthné Kászón Ilona azzal a kéréssel fordult a Pestszentlőrinci Unitárius Egyházközséghez, hogy tegyük lehetővé: trianoni békediktátumra való ezévi megemlékezésüket templomunkban tarthassák. Szívesen adtunk helyet kérésüknek, hiszen ennek a magyar nép számára különösen fájdalmas történelmi eseménynek lett következménye templomunk felépítése. Meggyűződésünk, hogy erre a megemlékezésre méltóbb helyszínt nem is választhattak volna.

Az iskola diákjai június elsején tartották emléksorozatukat, melyben felidéztek a trianoni békediktátum megszületésének körülményeit. A történelmi áttekintésen túl zenei, irodalmi művek segítségével mutatták be a 91 évvel ezelőtt ránk kényszerített országcsönkítés máig ható következményeit. A diákok előadásában megszólaltak Márai Sándor, Reményik Sándor, Wass Albert versei.

Az alkalomhoz igazodva Horváthné Kászón Ilona tanárnő, gyülekezetünk híve megismertette a közép-

kolásokat a templom építésének történetével. Az egyházközség gondnokasszonya Tóthné Erdő Mária pár mondatban beszélt arról, hogy az életére milyen hatással van ma is e tragikus esemény. Szülei Erdélyben születtek és a trianoni diktátumot követő történelmi viharok következtében menekültek Magyarországra. Kiemelte: nagy tisztelet illeti meg a templom építőit, az Erdélyből menekült 70 székely családot, akik megalkották áldozatos, szívós munkával nyolc rövid hónap alatt ezt a gyönyörű kis templomot.

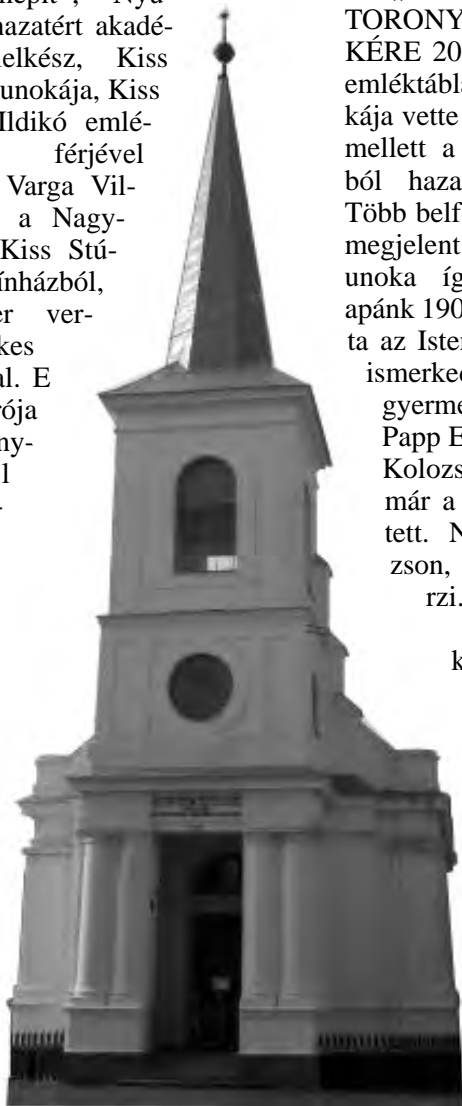
A tragikus dátum ma már a nemzeti összetartozás napjává minősült és mind a diákokat, mind a közönséget önismeretre, nemzettudatra sarkallta a rendezvény, de érzelmileg is meghatotta a tanuló ifjúság nyújtotta élmény.

A megemlékezés a Székely Himnusz közös elénekülésével zárult.

100 éves a füzesgyarmati templom tornya

Füzesgyarmat központjában a Karcag felől érkezőnek szinte szemébe világít a vakító fehérbe öltözött templomtorny a mögötte folytatódó templommal együtt. Július 3-án, az Alföldi Búcsú alkalmával a torony építésének 100. évfordulójára emlékeztünk. A teli templomban a szószéki szolgálatot Pálffy Tamás Szabolcs és neje, Pálffy Anna-Mária lelkész házaspár végezte, az előbbi a Marosszentgyörgyi-Szászrégeni Egyházközség lelkésze, amellyel ez ünnepi alkalommal vettük fel a testvérgyülekezeti kapcsolatot és aláírásainkkal szentesítettük az erről szóló okmányt. Az istentisztelet után a templomépítést, Nyugatról hazatért akadémista lelkész, Kiss Sándor unokája, Kiss Török Ildikó emlékezett, férjével együtt, Varga Vilmossal, a Nagyváradi Kiss Stúdió Színházból, nagyszerű versese-énekesével sorral. E sorok írója a toronyépítésről emlékezett.

A templomtorny felirata: AZ EGY ISTEN TISZTELETÉRE ÉPÍTETTÉK A FÜZESGYARMATI UNITÁRIUS HÍVEK 1911

Az ünnepet két meghitt szavakkal köszöntötte Biró Rozália, Nagyváradi unitárius alpolgármesterasszonya, aki a Berettyóújfaluban lakó Fazakas János és neje unitárius híveink lánya, az egykori szentháromsági gyülekezetünkben élt és eltemetett Fazakas Imre és neje, Berta unokája.

A helyi polgármester, Bere Károly üdvözlő szavai után meghallgattuk Antal Ági tanárné előadásában Reményik Sándor „Kövek zsoltára” című versét. Közben a nyugdíjas dalárdánk hittvalló énekei hangzottak el, amikor lelepleztük az alkalomra készített márványtáblát az alábbi felirattal: „A 100 ÉVES TEMPLOMTORONY ÉPÍTÉSEK EMLÉKÉRE 2011”. A címeres leplet az emléktábláról Kiss Sándor két unokája vette le, az említett mellett a németországi Stuttgartból hazaérkezett Kiss György. Több belföldi és erdélyi médiában megjelent nyilatkozatukban a két unoka így emlékezett: „Nagyapánk 1908 és 1911 között szolgált az Istent Füzesgyarmaton, s itt ismerkedett meg a fiatalon, négy gyermekkel özvegyen maradt Papp Erzsébettel, aki követte tőle Kolozsvárra, s édesapánk így már a kincses városban született. Nagyapa emlékét Kolozson, a templomkertben sírköve jelöli.”

De hol is kezdődött a kis, másfélszáz lélekszámú álló közösség hosszú korszaka? 2002-ben emlékeztünk arra, hogy 100 évvel ezelőtt alakult meg a füzesgyarmati unitárius gyülekezet egy református lelkészválasztás miatti nézeteltérés után. 2003-ban annak ünnepeltük 100 éves évfordulóját, hogy a gyülekezet felépítette rövid négy hónap alatt,

Füzesgyarmat fehér templom

Füzesgyarmat e kisváros Körös - Sárrét kistérségben település Békés megye legészakibb szegletében

tizenéves ez a város nagyközség volt régen termál fürdő híres gyógyvíz íme a térképen

magyarlaktá eszmadta szép Széchenyi utca fehér templom tornya mondja: ez a Jákób kútja

Egy az Isten, egy a Nemzet egybeforr az Egyház Füzesgyarmat búcsús népét Atyaisten meglásd

Marosszentgyörgy, 2011. augusztus 3.

*Pálffy Tamás Szabolcs
unitárius lelkész
Marosszentgyörgy-Szászrégen*

székelyföldi mintára, szép, nagy templomát. (Még igen nagy is, ma nehézséget jelent a megcsappant gyülekezetnek fenntartani, de akkor a 100-200 holdas gazdáknak nem jelentett gondot, és nem sejtették, hogy félévszázad múlva a Rákosi féle kommunizmus elzárta a két falujukból.)

A gyülekezet nem kapott lelkészt éppen a mai gondokhoz hasonlóan, hogy nem volt elég képzés Kolozsváron. A korondi származású Gálffy Kálmán lelkész tanító pásztorolta a nyáját.

1-2 év múlva újra nagy áldozatot hozott a kis közösség: a templommal szembeni, 25 méter hosszú és 12 méter széles „Klein Miksa”-féle épületet a nagy telekkel együtt megvásárolták lelkészi lakásnak és iskolának. A króni-

kás azt írja: „Olyan lelkesedés f -
tötte szívét minden fűzesgyarmati
unitári- usnak, hogy az áldozato-
kat még ezek után sem sokallották
meg, alig telt el 3-4 esztendő és a
torony nélküli kis templomra fel-
tették a koronát, karcsú tornyot
építve mellé, két harangot szerel-
tekettk abba.”* Az emlékünnepen
fényképkeretbe foglaltunk és a
templom falára elhelyeztünk egy
1910-b l származó dokumentu-
mot, amelyet az 1908-ban ideérke-
zett lelkész, Kiss Sándor írt alá
egyházközségi vezet társaival
együtt: Csák János f gondnok, Sá-
ri József gondnok és ifj. Sári Jó-
zsef pénztáros. Ez az írás beszél a
toronyépítés álmának megvalósítá-
sáról. „A lelkészi lakáson megte-
kinthet tervrajz szerint egy 25
méter magas torony 7-8.000 koro-
nába kerül. Jelen toronyalapunk és
harangalapunk együtt két és fél-
ezer koronát tesz.” – áll a felhívás-
ban. „Aki célunkat nem pártolná,
attól áldozatot nem kérünk. Azok-
hoz szólunk, akik hiszik, hogy sza-
badelv tanaink hatással vannak a
társadalom javítására, s minden
egyik eszköz, amely fokozza az ér-
dekl ést iránta, szintén csak áldá-
sos... Mi a kereszténység legegyszer-
bb formájának tartjuk az unitá-
rius vallást... Gyülekezetünk jel-
lemzésére e szavakat írhatjuk: Az
igazság szeretetében, Jézus szelle-
mében egyesülünk Isten tiszteleté-
re és az emberek szolgálatára...

*Bajor János géppel írt feljegyzéseib l.

Hogy gyülekezetünk küls leg is
méltóképpen kifejezést nyerjen, s
hogy templomunk mellett miel bb
torony álljon, áldozatot kell hoz-
nunk. Ez év Dávid Ferencz születé-
sének 400. évfordulója. Ezel tt
négy száz évvel látott napvilágot
az egyedüli vallásalapító, aki ma-
gyar földön született. Ez évben
szentelik fel hódmez vásárhelyi
hitsorsosaink is díszes templomu-
kat. Legyen ez év maradandó emlé-
k egyházközségünk történetében
is azáltal, hogy karoljuk fel e gon-
dolatot, s hozzunk áldozatot.” Ér-
dekes megjegyzés van a felhívás

alján saját kézzel: „Zs. Nagy And-
rás ajánlok száz koronát, azonnal
fizetem, mikor hozzáfogtak és csi-
nálják.” Kiss Sándor lelkész ezt ír-
ja alá: „T. Zs. Nagy András úr a
megajánlott 100 koronát befizet-
te.” Így gy lt össze a szükséges
összeg.

1911. november 14-én a Szegha-
lom-Vidéki Hírlap utolsó unitárius
vonatkozású cikkében így ír (a lap
rövidesen megsz nt): „Harangava-
tás Fűzesgyarmaton, unitárius to-
rony a Nagy Magyar Alföldön”
címmel: „Ünnepet ültek e hó 13-
án a gyarmati unitárius hit

szittyák, a harangavatás magasz-
tos ünnepét... A gyarmati unitári-
usok a nyolc évvel ezel tt
felépített templomuknak a tornyát
csak e hó folyamán fejezték be,
és pedig: Slifka József k m ves-
mester vállalkozóval az élen. A
Gyáni Andrások, Homoki F. Péte-
rek, stb. határt nem ismer áldo-
zatkészsége az Alföld legels
unitárius tornyában a harangok
ércnyelveivel hirdetik ma már az
örökkévaló igaz Isten dics ségét.
De hogy előlr l kezdjük: a gyar-
mati unitáriusok évek óta terve-
gették, hogy a templomnak
tornyot építenek. Ez a terv er s
akaratlanul valóra is vált. A toronyba
harangok beállítása is szükségessé
vált. Ez is megtörtént. E hó 13-án
a déli órákban templomi ének és a
Hymnus hangjainál elhelyezést
nyert az unitáriusok két harang-
ja... Kiss Sándor unitárius lelkész
ünnepi beszéde a szeretet, egyet-
értés, az emberek és Isten iránti
szeretet és békeesség magasztos
eszméjének a jelenlev ket mélyen
megható fejtegetése után ismét
felcsendült: Isten, áldd meg a ma-
gyart... A jelenlev nagyközönség
felekezet és társadalmi állásra va-
ló tekintet nélkül mély megillet -
dással szemlélte min
méltóságteljesen száll a feldíszít-
tett két harang fel a toronyba, vég-
leges rendeltetési helyére.” E 100
évvel ezel tti eseménynek állítot-
tunk emléket 2011. július 3-án.

Mozgalmas nyári életünk csúcspontja volt a júli-
us 3-án tartott alföldi unitárius búcsú. Helyi,
megyei, országos és külföldi média az elismerés
hangján szólt rendezvényünkr l. A sok fáradság meg-
hozta most is, mint mindig a maga gyümölcsét a kis
gyülekezet nagy munkája után. A külön cikkben is-
mertetett, a toronyépítés 100. éves évfordulójáról va-
ló megemlékezéssel és emléktábla avatásával nem
ért véget a nagyszabású ünnep. Nemes Zsolt, bihar-
nagybajomi hittanos, a tornyépít gondnok, Gyáni
András dédunokája ez alkalommal tett hitér l bizony-
ságot szép confirmáció keretében. A kikérdezés, fo-
gadalomtétel és úrvacsoravétel után a jelenlev
három egyházi szolga áldotta meg, adta át az egyház
ajándékát, a Szentírást, az ifjú aláírta a confirmálási
anyakönyvet és két, el bb confirmált, Kovács Gréta
és Csordás Gerg köszöntötte, végül az új egyháztag
felkötötte az egyházi zászlónkra az emlékszalagot.
Kívánunk tartalmas éveket a gyülekezet új tagjának!

Szintén ez alkalommal kereszteltük meg a nagy-
beteg Oláh Györgyné, Piroska mama három déduno-
káját. Köleséri Róbert és Czabán Eszter gyermekei a
Márton, Barbara és Viktória nevet kapták a kereszt-
ségben. A fiút a lelkészn , a két lányt a két lelkész
keresztelte meg. Isten áldása legyen a gyermekek és
hozzátartozóik életén! Felemel alkalom volt ez is!

Az ünnepség utolsó felvonása az erdélyi Maros-szentgyörgy-Szászrégen-i Egyházközség és a helyi gyülekezet testvérkapcsolatának szentesítése volt. A lelkészek és a gondnokok az Úrasztalánál ünnepélyesen aláírták és ellátták pecsétjeikkel az erről szóló két oklevelet. Utána az ajándékozások, a köszöntés és köszönő megnyilatkozások következtek zárásként. A himnuszaink eléneklése után a résztvevők egy 100 fős díszbeneden vettek részt. Ezzel ért véget ez a gyönyörű alkalom, amelyről még sokáig beszélnek azok, akik azon megjelentek.

Szomorúan vettük tudomásul, hogy az egyházvezetést és a gyülekezeteket senki nem képviselte ezen az évfordulós ünnepen (egyedül Geréd László jött el Debrecenből). Ez annál is fájdalmasabb, mert szerény személyem és sokszor gyülekezeti tagjaink is elmennek más gyülekezetek rendezvényeire. Voltam, voltunk már Győrben, Pestszentlőrincen, Kocsordon, Vásárosnaményban, Debrecenben, Hódmezővásárhelyen, a Hódgyes Endre utcában, néhol többször is. Jó lenne, ha a hívek és vezetők, illetve fordítva, több hozzáállást mutatnának.

Július 8., 9. és 10-én volt Vercén, az erdélyi szépség Csattogó-völgyben az V., jubileumi Erdélyi Világtalálkozó. Ahogy jeleztük, a mostani rendezők, Ilyés Tamás és Emese nyárádszentgyörgyi és unitárius kötetésük révén megtisztelt helyet biztosítottak a Magyar Unitárius Egyháznak. Jelen sorok írója egy órási előadást tartott a Magyar Unitárius Egyház létrejöttéről, jelenéről és jövőjéről, majd 20 percen át válaszolt a feltett kérdésekre. Sajnos a Nyárádszentgyörgyi érkező unitáriusok közül senki sem volt kíváncsi az előadásra, de a rendezvény háziasszonya Kondor Katalin, a Kossuth Rádió volt igazgatója, Kardos Kata-

lin, a miskolci rádió egykori bemondója, a Vasárnapi Újság egykori szerkesztője, Frigyesy Ágnes keresztény újságíró és sokan mások ott voltak, és az elbábként komoly, mélyre ásó kérdéseket tettek fel egyházunkról, vallásunkról, az újonnan született egyházügyi törvényről. Az általam és feleségem által bemutatott „Erdély visszavár” című verses-énekes előadást is inkább az elmúlt évek érdekében a hallgatók meg, unitárius, fényes nappal, Diogenész lámpájával is alig lehetett találni. Elmaradt egy kiállítás lehetősége, és nagyon hiányzott, mint az elmúlt években, az unitárius irodalom jelenléte, a könyveink megjelenése.

Az unitárius közöny rányomta bélyegét erre a nagyszerű lehetőségre is, ahol több ezer ember vett részt a Kárpát-medencében és a világ más tájairól is. E sorok írója az említett két alkalom mellett egy istentiszteletet és három áhítatot tartott, kettőt egyedül és kettőt ökumenikusan. A megjelent unitárius lelkész társ kérésünkre sem állt be közénk szolgálni. Reméljük, hogy a jövőben, ha kapunk ilyen lehetőségeket az önzetlen és nagylelkű Ilyés-házaspár részéről, egyesült egyházunk érdekében jobban ki fogjuk használni, mert az ilyen hozzáállással nem fognak jobban, sőt egyáltalán észrevenni, hogy itt is élnek unitáriusok.

Július 14-én elbúcsúztattuk és eltemettük a búcsún megkeresztelt három gyermek dédnagymamáját. Oláh Györgyné Gonda Piroska életének 80. évében tért vissza teremtőjéhez. Férje elvesztése után, a mi Füzesgyarmatra érkezésünk után, az 1990-es évek elején tért be hozzánk a reformátusoktól. Hozta magával unokáját, Gergelyt, akit megkereszteltünk, aki konfirmált és gyülekezetünk lelkes látogatója, szakközépiskolás.

Piri néni egy életvidám asszonyt veszítettünk el, pedig annyi tragédia érte élete folyamán. A nyugdíjas klubunk dalárdájának is lelkiismeretes tagja volt lebetegedéséig, kétszer is megjárta velünk Erdély csodálatos tájait, mindenhol jókedvet sugározva. Reméljük, hogy életvitelének, példájának követői maradnak unitárius unokái és dédunokái!

Július 17-én istentisztelet után rendhagyó szertartásban volt része a megjelent rokonoknak. Széplaki Sándor repülő katonatiszt és Szénási Magdolna tanárné, három gyönyörű gyermek, Emese, Szabolcs és Álmos Attila szülei, 10 évvel ezelőtt megkötött házasságára kértük Isten áldását és lehettünk fül- és szemtanúi az előttünk és Isten előtt letett, elhangzott fogadalmuknak. A szép család szintén a templom- és toronyépítéskor Gyáni András déd-, illetve ükunokái. Várpalotán laknak, de minden családi, vallásos vagy más ünnepen visszajárnak szülőföldjükhöz, ahol hisszük, hogy a templomról sem feledkeznek el.

Július 18-án templomunkban fogadtuk a látogatókat, a nyári szünet alatt szociális ellátást és felügyeletet igénylő, szükségelt gyermekeket és nevelőket. Bemutattuk a templomot és a templomkert emlékműveket, elmondtam egyházunk történelmét. Néhány gyermek érdekes kérdéseket tett

fel a hitéletre, templomlátogatásra vonatkozóan. Tudni kell, hogy a városka hatezer lakosából még félezer sem él egyházi, vallásos életet!

Július 21-én Erdélybe, Szászrégenbe utaztunk, ahol a Kolozsvári Egyetemi Fokú Protestáns Teológiai Intézet 1974-ben végzett növendékei tartottak 37. évi találkozókat. Remek három napot töltöttünk el, sok tapasztalatot átadtunk egymásnak, már nyugdíjasok is vannak köztünk, de a legtöbbet gyermekeinkről, unokáinkról beszélgettünk. Egyik nap elmentünk a Wass Albert Isten-széke alá feltöltött otthoni, tüdőerősítő, fenyves ájérral. A találkozó után meglátogattuk rokonainkat, barátainkat Brassóban, Székelyudvarhelyen, Szentháromságon. Nyáradszerdában az új templomban részt vettünk az istentiszteleten, ahol köszöntöttem a híveinket és kértem a lelkészt, hogy támasszuk fel a 2001-ben megszakadt testvérgyülekezeti kapcsolatot, hiszen azóta is élnek baráti szálak a két gyülekezet tagjai között, hivatalosan nem szüntette meg senki, hívtam, hogy látogassanak el az Alföldre, Füzesgyarmatra, ahogy tették annak idején, és ahogy teszik ma az árkosiak és a marosszentgyörgyi-szászrégeni hittestvéreink, mert majd mi is jövünk ismét közösen is.

12 napos „szabadságunk” (hiszen otthonról mondtam be a rádiós híreket az irodánkunk) után érkezünk vissza, hogy itt belezuhanjunk újra a munkába (a legfontosabb az Unitárius Élet anyagának összeállítása). Bár nem jött össze most csoportos szexjei kirándulás (1999 óta mindössze másodsor), én és a feleségem újra útra keltünk, hogy elmenjünk Szejkerre.

Augusztus 13-án, szombaton részt vettünk az ismét hagyományá t tett szexjei unitárius búcsún. Egyházunk nevében köszöntött mondott Elekes Botond főgondnok, aki ismertette a jelenlévőkkel egyházkerületünk történelmi jelentős eseményeit, az egyházegyesítés megvalósulását az idején, február 26-án tartott utolsó zsinatunk döntésének eredményeként, valamint a Budapest, Nagy Ignác utca, 2-4. szám alatti ingatlan 49%-nak visszaszerzését küzdelmes évtizedek után.

E sorok írója szintén köszöntöttem a több ezres részvevőt (akik közt meg lehetett számolni egyik kezünkön, hogy hányan voltak jelen az anyaországból rajtunk kívül!) felemlegetve a Magyar Unitárius Egyház Magyarországi Egyházkerülete jelenének állapotát az egyesülés, a „hazatérés” utáni hangulatra, érzelmi állapotra való kitekintéssel, idézve egy Wass Albert és Petőfi Sándor vers ehhez illő részleteit és a jövőbeni terveinket, tennivalóinkat. Kihangsúlyoztam azt is, hogy a kétféle állampolgárság igénylésében valami történt az erdélyiekkel, mert az eddigi 135 ezer beadott kérelemből mindössze 40 ezer érkezett Erdélyből, az ottani magyarság alig több mint 2,5%-a. Ezzel szemben az újvidéki magyarok közel 10%-a tette meg a szükséges lépéseket.

A nemzeti egyesítés nem lehet csak féloldalú törekvés, minden magyar magáévá kell tegye azt. Unitárius egyházunk ha egyesült, akkor a nemzeti

egységet is meg kell valósítsuk, s csak az unitáriusok igénylése több tízezerrel kellene meghaladja a fenti statisztikai adatot! Elmondtam, hogy a testvérgyülekezetek felajánlják segítségüket a szükséges okmányok beszerzése után az igénylés elindítására, mert itt gyorsabban megy, majd pedig várjuk az illető településeken az ünnepélyes állampolgársági eskü letételére.

Augusztus 14-én a székelyudvarhelyi belvárosi templomban szolgáltunk sok-sok ismerős között, újra erősítve az egység hitét. Délután meglátogattuk Marosszentgyörgyön a testvérgyülekezet lelkész- és gondnokházaspárját. A szépül lelkészi lakás előtt háláadó és áldó szertartást végeztünk. Szép élményekkel gazdagon tértünk vissza ismét otthonunkba.

Augusztus 20-án délután részt vettünk a városi ünnepségen Szent István király ünnepén, az állampalaptás évfordulóján. A városháza dísztermében tartott ünnepi megemlékezés után a katolikus kápolna előtt Szent István emlékkopjafánál ökumenikus istentisztelet keretében emlékeztünk és koszorúztunk. Utána zenekarok, énekesek alkalmi műsorát hallgattuk meg.

Augusztus 21-én, vasárnap délelőtt 11 órától tartottuk a Jótevők Napját. Ezen osztottuk ki a „Zs. Nagy Lajos Hunor Emlékalapítvány” kiérdemelt pályadíjait 27 középiskolás, gimnazista, főiskolás és egyetemista diáknak 240 ezer forint értékben. A jutalmak átvétele után az új temetőben az alapítvány névadójának sírjára elhelyeztük a kegyelet és emlékezés virágait.

Augusztus 27-én, szombaton délután 5 órakor Békésben, a reformátusok nagy templomban megáldásban részesítettük Balácsi Alpár Lehel és Szabó Marianna aznap kötött házasságát.

A kölcsönkért templomban (mert Füzesgyarmat messze van) az esketési szertartást a vőlegény, a lelkészi család legkisebb gyermekének édesapja és Keddi Mózes lelkész-esperes, az édesapa osztálytársa és a család jó barátja végezte. A könnyekig megható szertartáson Isten áldását kértük az ifjú pár hosszú-hosszú életére, hogy legyenek boldogok, adjon az Isten, a Békésben, a menyasszony szülő városában rakott fészükbe gyermekáldást, s ne feledjék el soha erdélyi és békési gyökereiket, amelyekből egy egész életen lehet szeretettel és hűséggel táplálkozni, valamint ragaszkodni ahhoz a protestáns, vallásos hithez, amely a magyart magyarrá tette a viharos történelmünk folyamán. Legyen rózsás útjuk az ifjaknak, s ha néha „a rózsza tövise megsúrja” kezüket, szívüket, adjon Isten erőt, hitet újrakezdeni.

A fáradalmas, de sok szépséget hozó nyár lassan elszalad. Szeptember 1-jén az erdélyi Árkos testvérgyülekezet 17 küldöttjét fogadjuk városunk fürdőjében elszállásolva, pihenésre, „otthonaralásra”. Lesz miről beszélni, sok élményt megosztani. Addig is a jósnak, gondviselésnek Istene áldja meg mindnyájunk életét, adjon munkánkhoz kitartást, erőt.

Balácsi László

Gazdag Árpád, Dimény András és Dana Regan felvételével

Visegrádon, egy panorámás vendéglőben: egy elgondolkodott amerikai csapat elemzi az elmúlt napok (Terror Háza) benyomásait, megbeszéli a következő napi terveket.

2011. június 28. és július 5. között hét fiatalból álló csoport látogatott Budapestre, Dana Regan ifjúsági és hitoktatási vezető, valamint Tom Disrud másodlelkész vezetésével. Vendégeink elmondták, hogy a résztvevők korábbinál alacsonyabb számát a gazdasági válság okozta, ami portlandi családok anyagi helyzetét is jelentősen rontotta. A korábbi szokásoknak megfelelően ezúttal is Erdélyben kezdődött a zárandoklat: az udvarhelyszéki Oklánd unitáriusai látták vendégül a fiatalokat, akik később Marosvásárhelyen, Tordán és Kolozsváron megtekintették az unitárius szempontból jelentős emlékhelyeket, látnivalókat. Budapesten a csoport tagjai unitárius családoknál laktak.

A portlandiak kérése alapján állítottuk össze a gazdag és tartalmas programot. Minden nap más vendéglátó család kísérte a csoportot. Első két napon budapesti városnézés szerepelt a programban. Vendégeink buszos városnézésen vettek részt, majd a két nap során ellátogattak a Szent István Bazilikába, a Magyar Nemzeti Bank látogató központjába, a Dohány utcai Zsinagógába, a Terror Háza Múzeumba, a Hősök tereire és a Széchenyi Fürdőbe. A program keretében maradt idő egy rövid dunai hajókirándulásra is.

Fiatalok fotói fiatalokról, avagy: ...

A pénteki napot a Dunakanyarban töltöttük. Szentendrén városnézéssel és múzeumlátogatással kezdődött a program, majd Visegrádon az ebédet követően a Fellegvárát tekintettük meg. A visegrádi Mogyoróhegyen a nyári bobbályát is kipróbáltuk. Mivel tömegközlekedési eszközökkel utaztunk, több már nem is fért bele a programba.

Szombaton ismét budapesti városnézés következett, vendégeink a Nagyvásárcsarnokkal és a Budai Várral ismerkedtek meg. Délután a vendéglátó családok önállóan szerveztek programokat. Voltak, akik barlanglátogatásra, libegőzésre, bicikli túrára, városnézésre, állatkerti látogatásra invitálták a portlandi fiatalokat.

Vasárnap közös istentiszteleten vettünk részt a Nagy Ignác utcai templomban, ahol a székeséki szolgálatot Tom Disrud végezte. Izgalmas és gondolatébresztő beszédét az Unitárius Élet mostani számá-

ban is olvashatják az érdeklődők, melyet Gazdag Árpád eladós tanácsos fordított a gyülekezet számára. Az istentisztelet érdekes színfoltja volt, hogy a portlandi fiatalok felolvasták rövid összefoglalójukat erdélyi és magyarországi tapasztalataikról, élményeikről.

... variációk lépcsőtéma.

Dimény András felvételével

Íme néhány részlet:

„Az amerikai missziós célok kidobni minden régit, hogy az újnak helyet adjanak. Így a misszió állandóan változik, mindig modern és friss, olyannyira, hogy hamar időszerepét veszíti és mondani-
valóját veszíti. A hagyományos misszió, amellyel ezen a kiránduláson megismerkedtem különleges, mert időtlen, és olyan nemzeti kultúrtörténetről szól, amelyet nehéz máshol megtalálni.” (Elise Wunderlich, 17 éves)

„Mielőtt Budapestre jöttem volna, bárki tudatlan amerikaiaknak hívhatott, mert nem tudtam semmit és nem is gondoltam semmire, ami Amerikán kívül létezik. A Terror Házának meglátogatása megértette velem azt a világot, amelyben most vagyok.

Már korábban is hallottam a kommunizmusról, tudtam és hallottam a meggyilkolt, megkínzott áldozatokról szóló adatokat, de mindez nem telt számomra valóságosnak. Amíg nem látogattam el a Terror Házába, addig nem tudtam összekapcsolni az iskolában tanultakat a valósággal. Most látom igazán ennek a zárandóknak az értelmét.” (Amy Provost, 17 éves)

„Az emberi közreműködés fokozódó intenzitása és a kulturális változások nagyságrendje szavatolja, hogy ezeket a változásokat a jövőben természeti erőnek fogjuk betudni, melyek ugyanolyan kérélehetetlenül fejtik ki hatásukat, mint azok, amelyek a hegyek kialakulásában és eróziójában közrejátszanak – hasonló nagyságrendnyereséget és veszteséget okozva tevékenységük folyamán.

Egyetlen dolog, amit az ember tehet ilyen hatalmas erővel szemben, hogy gyönyörködik e hegyek pillanatnyi szépségében, tanulmányozza a régi pillanatfelvételeket – melyeket hűsies de hiábavaló törekvésében készít az-

zal a céllal, hogy megértsék a letelet korok dícsőségét – és részt vesz a jövő izgalmas ígéretében, amely ott rejti az azokban az emberekben, akik ezeket a magyar utcákat róják.” (Daniel Scott, 17 éves)

„Szeretettel vettetek körül valakit, akit nem is ismertetek. Nagyszerű szülők, testvérek és barátok voltatok. Vendégszeretettel fogadtatok, nem várva semmit cserébe. Örökké emlékezni fogunk nagylelkű ségetekre, és reméljük, hogy egy nap majd viszonzni tudjuk. Mindnyájatoknak köszönjük!” (Meredith Guido, 16 éves)

„Elzárva három estét beszélgetéssel töltöttük. Mónika, vendéglátómamám angol tanít, Csaba és Nikolett pedig ért és beszél – ha nem is tökéletes kiejtéssel – annyit angolul, hogy minden témát megbeszélhettünk. Azon kaptam magam, hogy mélyre ható, bonyolult gondolatokat osztok meg velük kormányról, politikáról és szociálisgazdasági törekvésekről, melyeket gyakran az esti hírekben hallottunk. Erdélyben társasjátékokat és elemi magyar nyelvet tanultunk az ottani fiataloktól. Az erdélyi fiatalok – habár komolyan érdeklődtek – más módszerrel kommunikáltak: a játékkal. Ez a Kelet-európai útbebizonyította számomra, hogy amint a kommunikációs korlátok leomolnak az emberek hatásosan ki tudják fejezni magukat akár játékban, akár politizálásban – bármilyen nyelven beszéljenek.” (Lena Wright, 18 éves)

„Amerika és Magyarország közötti egyik különbség az ételekben és azok elfogyasztásának módjában jelentkezik. Itt valamilyen oknál fogva rengeteg levest esznek az emberek, hozzánk, amerikaiakhoz képest. Nálunk megszerettük a levest. De ahogyan az ételeket elfogyasztjuk, az is teljesen más. Az étkezés itt sokkal tovább tart, mint otthon. Eszel, majd beszélgetsz, majd újra eszel egy keveset, amit újabb beszélgetés követ. Nem csak azért eszel, hogy megtöltsd a gyomrodat, hanem azért is, hogy közben kellemes időt töltsél el társaságoddal.” (Riley Willis, 17 éves)

Az istentisztelet követően a gyülekezeti teremben a vendégek és vendéglátóik közös ebéden vettek részt. Délután ismét a vendéglátó családok szerveztek programokat. Hétfőn délelőtt a portlandi csoport az Országházat látogatta meg, ahol angol nyelvű idegenvezetés mellett tekinthették meg a koronát, a koronázási ékszereket, valamint az Országgyűlés két házának üléstermeit.

Dana Regan külön kérése volt, hogy itt létük során biztosítsunk lehetőséget arra, hogy a fiatalok köz-

munkát végezhesenek egyházközségünk számára. A közmunkára hétfőn, az elutazás napja előtt került sor, Magyarokúton. Ahogyan arról az Unitárius Élet mostani számában is beszámolunk, ismét unitárius tulajdonba került a magyarkúti egykori Kozma Flóra leányotthon. Amerikai és magyar fiatalok a közelmúltban átvett házban takarítottak, lomtalanítottak és kerti munkát végeztek. A munkát követően flekkent és csirkemellet sütöttünk a kertben. Mivel ez a nap július 4-e volt, az amerikai függetlenség napja, a magyarkúti haranglábnál emlékeztünk az amerikai szabadságharcosokra, tiszteletükre amerikai zászlót bontottunk és megkondítottuk a harangot is. A rövid megemlékezés az amerikai és a székely himnusz eléneklésével ért véget.

munkát végezhesenek egyházközségünk számára.

A vendégek csoportja kedden, július 5-én a Liszt Ferenc repülőtérre indult haza, és közel egy napi utazás után érkezett Portlandba. A portlandi csoport tagjainak élménybeszámolója a Portlandi Unitárius Egyházközség honlapján olvasható (<http://www.first-unitarianportland.org/our-program/s/religious-education/youth>).

A vendéglátók ezúttal is kitétek magukért, ezért szeretnénk külön köszönetet mondani név szerint is az alábbi vendéglátó családoknak (akik saját költséjükre látták vendégül az amerikai csoport tagjait), valamint a programok szervezésében és lebonyolításában közreműködő testvéreinknek:

Dimény Zoltán és családja
Durugy András és családja
Gazdag Árpád
Kulcsár-Koncz család
(Székely Boróka)
Péterffy Anikó és férje
Dr. Táskai Annamária és férje Zsolt
Tim Zoltán és családja
Zoltán-Szente család

A testvéregyházközségi kapcsolatok keretében tervezzük, hogy 2012-ben vagy 2013-ban újabb magyarországi unitárius csoport utazik Portland-be.

Zoltán Csaba

Unitárius Élet • 19

Újra miénk az egykori Kozma Flóra Leányotthon

A Budapesti Unitárius Egyházközség 1936-ban, a herceg szerémi Odescalchi Arthur alapítványának támogatásával, vásárolt egy 966 négyszögöles telket a Ver céhez tartozó Magyarkúton, amit Szentábrahámi Lombárd Mihály Pihen nek neveztek el. A városfalvi születésű Szentábrahámi Lombárd Mihály 1737-1758 között egyházunk püspökeként szolgált.

A Börzsöny hegységben, festői környezetben, a Les patak völgyében álló nyaraló fontos szerepet játszott az egyházközség életében, azáltal, hogy szegény unitárius gyermekeket juttatott nyaralási lehetőséghez és otthont adott különféle, például presbiteri, konferenciáknak. A János Zsigmond Unitárius Cserkészcsapat is rendszeres látogatója volt a magyarkúti nyaralónak. Eldeink nyaranta folyamatosan gyermektáborokat szerveztek és egész generációk nettek fel az egyházban, akik számára Magyarkút soha nem múló gyermekkori élményeket jelentett. A háború utáni államosítás nem érintette a magyarkúti ingatlant és még a 60-as, 70-es években is folytatódott a gyermekek táboroztatása. Az ingatlanon két jelentősebb épület volt található, melyek jelenleg is állnak, a Szentábrahámi Pihen, valamint a Kozma Flóra Leányotthon. A leányotthon nevét Perczelné Kozma Flóráról (1864-1925), ismert írónak r l kapta, aki a Budapesti Unitárius N szövetség, majd a Leányegylet alapítója volt.

1973-ban az akkori egyházvezetés értékesítette az egész ingatlant. Egy Svájcba emigrált unitárius testvérünk, aki maga is sok időt töltött magyarkúti táborokban, miután megtudta, hogy az egyház pénzühiány miatt adta el az ingatlant, pénzt adott, hogy legalább a két épület közötti üres ingatlant vásárolja vissza a Budapesti Egyházközség, ami végül meg is történt 1995-ben. 2001-ben az ingatlan a Magyarországi Unitárius Egyház nevére került bejegyzésre.

A visszavásárlást követően az ingatlan ismét nyári ifjúsági táborok helyszíne lett és a Dr. Nyíredy Szabolcs vezetésével szervezett cserkészcsapat is gyakran ezt a helyszínt választotta táborhelyül.

Az új évezred első évtizedében Magyarkúton szinte minden évben sikerült gyermektáborot szerveznünk Szász Adrienne lelkész vezetésével. A gyermekek a foglalkozások egy részét a telken tartották, de szállásuk a közeli Magyarkút Panzióban volt.

2010 szeptemberén a korábbi Kozma Flóra Leányotthon új tulajdonosa – aki egyébként a Szentábrahámi Pihen nek is tulajdonosa – javaslatot tett arra, hogy üres telkünket cseréljük el a Kozma Flóra Leányotthon házas ingatlanára. A tárgyalások eredményeként megállapodás született, hogy ugyanazon értéken történik meg a csere, tehát értékkülönbséget egyik fél sem fizet. Egyébként a két ingatlanra vonatkozó értékbecslés szerint a Kozma Flóra Leányotthon értéke 3-6 millió forinttal magasabb az üres telekénél. A két fél abban is megállapodott, hogy a két szomszédos ingat-

lanra a cserét követően kölcsönös elvásárlási joggal rendelkeznek, azaz ha bármely fél értékesíteni kívánja ingatlanát, a másik félnek elvásárlási joga van a vevőjelölttel szemben.

Az ingatlancsere mellett szólt, hogy az új telken egy jó állapotú ház áll, amelyet korábban is az unitáriusok használtak. A Budapesti Unitárius Egyházközség a rendszerváltás óta több alkalommal próbálkozott egy új ház felépítésével az üres telken, de ezek a tervek – elsősorban anyagi forrás hiányában – meghiúsultak.

A megállapodást az Egyházkerületi Képviselőtanács 2011. május 21-i ülésén egyhangúlag jóváhagyta, a szerződés kötésre és az ingatlanok birtokba vételére júniusban került sor.

A Kozma Flóra Leányotthon tehát ismét a Magyar Unitárius Egyház Magyarországi Egyházkerületének tulajdonába és a Budapesti Egyházközség kezelésébe került. Az Egyházközség vállalta az ingatlan fenntartását és működtetését.

A Kozma Flóra Leányotthon a szennyvízcsatorna kivételével minden más közmivel rendelkezik. Mivel a ház cirkófétes az őszi-téli hónapokban is használható. A korábbi tulajdonos több felújítási munkát elvégzett, a ház jó állapotú, gyakorlatilag bármikor beköltözhető.

Az 1900-as évek első harmadában épült ház 100 négyzetméteres, két hálószobából és egy nagy, 45 négyzetméteres konyha-nappaliból, fürdőszobából és kamrából áll. Az épület alatt egy külön bejáratú, 20 négyzetméteres pince is található.

A ház jelenleg bútortalan. Annak érdekében, hogy minél előbb használni tudjuk az épületet, még az év folyamán a legalapvetőbb bútorokat, berendezési tárgyakat be kívánjuk szerezni, illetve elő kívánunk végezni néhány állagmegóvási munkát, mint például az ereszcatornák cseréjét. A ház annak bebútorozása után 8-10 fős számára kényelmes elhelyezést biztosít. Télidőben a vadonatúj cserépkályha teheti hangulatosabbá az esti beszélgetéseket.

A telken melléképületek is állnak, egy egyébként

szintén f thet , jó állapotú, de felújításra váró nyári konyha és két istálló, melyeket rossz állapotuk miatt le kell bontanunk.

A telek teljes területe közel 2000 négyzetméter, azaz 550 négyszögöles, ami alkalmas 150 f s szabadtéri rendezvények megtartására. A telket, annak végében a Les-völgyi patak határolja.

A hosszabb távú elképzelések között szerepel, hogy a lebontott melléképületek helyére további hálószobákat építünk, ezzel b vítve a nyaraló kapacitását, amennyiben erre igény mutatkozik.

A Budapesti Egyházközség célja, hogy az ingatlan a lehet legjobb min ségben, igényesen berendezze és karbantartsa, hogy az az egyesült Magyar Unitárius Egyház közösségi rendezvényeinek, gyermek- és ifjúsági táborainak, konferenciáinak, szabadtéri rendezvényeinek méltó otthona lehessen. A csoportos programok mellett családok, baráti társaságok is igénybe vehetik a nyaralót.

Ahhoz, hogy a nyaraló és a telek minden igényt kielégít létesítmény legyen, természetesen sok munkát kell még elvégeznünk, ehhez pedig anyagi forrásokra is szükség lesz. A forrásokat illet en az egyházközség számít a hívek nagylelk támogatására, ami nem csak pénzt, hanem munkát is jelenthet.

Szeretnénk a szükséges felújítási munkákat minél nagyobb mértékben kalákában megvalósítani. A pénzügyi háttér megteremtéséhez pályázati források bevonását is tervezzük.

Az Egyházközség Presbitériuma hamarosan elkészíti konkrét fejlesztési, hasznosítási tervét és annak feltételrendszerét, hogy a ház felújításában, karbantartásában kaláka munkát vállaló, illetve azt anyagiilag támogató hívek, milyen mértékben válnak jogosulttá a ház ingyenes használatára.

Az egyházközség kaláka munkára vonatkozó felhívását az Unitárius Élet következő számában is közzétesszük.

Olvasóinkat és minden érdekl d t nagy szeretettel hívunk és várunk Magyaróra 2011. szeptember 24-én, szombaton, ugyanis ezen a napon 11 órától kerül sor a Budapesti Unitárius Egyházközség hagyományos nyárbúcsúztató szabadtéri istentiszteletére és gyülekezeti találkozójára, ahol finom, helyben készített ebéddel is várjuk vendégeinket. Ez lesz az els alkalom, hogy az új telken tartjuk meg ezt a kedvelt és sokak által látogatott rendezvényt.

Zoltán Csaba

BEREG

Az idei Unitáriusok Találkozóján a beregi delegáció tagjai: Felh s Szabolcs, Szalóczi Béla, Hudák Erika Balázsi László megbízott püspökkel.

Idén is megtartotta a beregi unitárius szóróvány az immáron hagyományossá váló, a beregi unitárius cigányság seregszemléjét.

Június 11-én (pünkösdi szombatján) a vásárosnaményi Eötvös kúriában 10 órától ünnepi istentiszteletet tartott Nyitrai Levente szóróványelkész, melynek keretében három fiatalot keresztelt meg.

11 órától az ünnepi m sorban Kriza Jánosról, a népköltészeti gy jtéseket végző unitárius püspökr l emlékeztek meg születésének 200. évfordulója tiszteletére. A vendégl adó Bakos Kiss Károly beregszászi költ atyánkfia volt.

Az ünnepséget bográcsf zéssel és báli vigassággal zárták a kúria parkjában.

Idén is kiosztotta az UART a Balázs Ferenc – díjait. Immáron hetedik alkalommal vett részt három f s delegációval az UART az ODFIE XV. színjátszó találkozóján Szabédon. A delegáció tagjai: Felh s Szabolcs az UART alelnöke, Joó Adrián egyik alapító tag és Farkas Gábor a Partium M hely alapító tagja. Az utóbbi két személy aktívan közrem ködött a zs ri munkájában.

A Balázs Ferenc alkotói díjat idén is a két legjobbnak ítélt alakítás (a sepsiszentgyörgyi csoport n i táncosa és a székelykeresztúri férfi f szerepl) és a legjobban szerepl szabédi színjátszó csapat kapta. Az UART delegáció meglátogatta a helyi iskolában lév Szabédi László emlékszobát. Fontos volt, hogy er síteni és mélyíteni tudtuk az UART erdélyi csoportjainak kapcsolatait.

Három f s beregi delegáció vett részt a szejkafürdő i egyetemes unitárius találkozón. A lelki felfrissülés mellett az UART kapcsolatok er sítése és az szí programok megbeszélése is cél volt.

A 39. Tokaji Írotáborban is szép számmal vettek részt a Partium M hely és az UART tagjai. Oláh András, Farkas Gábor, Elek Ottó és Felh s Szabolcs mellett ott volt még Kürti László, Csordás László Kárpátaljáról, Mátyus Attila és Szabó Pál. Értékes m helymunka és tapasztalatcsere folyt, Farkas Gábor tagtársunk értékes el adást tartott a vidéki folyóiratok jelenlegi helyzetéről. Az el adások tükrében bepillantást nyerhettünk a Kárpát- medencei magyar irodalmi életbe.

Felh s Szabolcs

Nekünk kincsnél kedvesebb cél: Látni tégedet, újujtodban, Erdély!

V. Erdélyország az én hazám fesztivál Ver cén

Az Erdélyország az én hazám Világtalálkozó nyitó ünnepségén

A székelyföldi autonómia megteremtése létkérdés – jelentette ki Kalmár Ferenc, a KDNP alelnöke 2011. július 9-én Ver cén, a Csattogó-völgyben az Erdélyország az én hazám világtalálkozón az erdélyi autonómiáról rendezett kerekasztal-beszélgetésen. Az eladók és a nagyszámú érdeklődő egyetértettek a politikussal abban, hogy a magyar nép nem kér többet és nem kérhet kevesebbet, mint a többi európai népek, hisz az autonómia kiválóan működik például Dél-Tirolban, Észak-Írországban, Finnországban vagy épp Spanyolországban.

Bíró Zsolt, a Székely Nemzeti Tanács alelnöke hangsúlyozta, ne mossuk össze az öshonos kisebbség jogállását a betelepülő kisebbségével. Kijelentette, az autonómia kivívása érdekében olyan referendum elkészítéséhez láttak hozzá, mely alapul szolgálhat egy fél év múlva induló európai aláírásgyűjtési akciónak. A Lisszaboni Szerződés értelmében ugyanis, ha

Incze Árpád, Szekeres Sándor, Bíró Zsolt, Kalmár Ferenc, Szabó Vilmos, Borbély Zsolt-Attila és Gaudi-Nagy Tamás

legalább hét országban valamilyen közösségi kérdés ügyében összegyűlik minimum egymillió aláírás, az Európai Unió napirendre tűzheti a kérdést, jelen esetben a székely autonómia ügyét.

A Haza egy és oszthatatlan. A Haza nem oszt ajándékokat, a Haza áldozatot követel tőlünk – jelentette ki a tanácskozáson a jobbikos Gaudi-Nagy Tamás, aki össznemzeti ügynek nevezte az autonómia elérését, melyhez a politikai erők összefogására, egységes álláspont kidolgozására van szükség. Dr. Gaudi rámutatott, a SZNT statútuma elkészült, mely megfelel a székely hagyományoknak, amit minden felelősen gondolkodó politikai pártnak vállalnia kell!

Borbély Zsolt-Attila, az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács (EMNT) elnökségének tagja felvázolta, mi mindent tett az erdélyi autonómia megvalósulása érdekében az EMNT. Az EMNT az 1992-es kolozsvári nyilatkozat óta küzd az autonómiáért az erdélyi fennmaradás érdekében, Tóth László püspök, EP alelnök vezetésével. Ennek érdekében alapítják meg hamarosan az Erdélyi Magyar Néppártot, hogy legyen autonómista párt is a politikai prérin – mondta Borbély Zsolt-Attila.

Szabó Vilmos, az MSZP frakcióvezető-helyettese véleménye szerint, az elmúlt egy évben alig történt valami autonómia-ügyben, de – véleménye szerint – az előző (Gyurcsány-Bajnai) kormány sokat tett a határon kívül élő magyarságért. Beszédét bekiabálások, nemtetszés-nyilvánítások kísérték.

Ferencz Vilmos, a Budapesti Székely Kör elnöke rámutatott, ha nehéz történelmi időkben megmaradt Hunnia és Erdély, a Két haza, végre egyesüljön, s legyünk otthon Erdélyben és az anyaországban egyaránt.

Az Erdélyország az én hazám fesztivált idén ötödik alkalommal szervezte meg a Budapesti Székely Kör, a Székelyföldért Társaság és a Pásztortűz Egyesület. A július 8-i megnyitó ünnepségen megköszönték az alapító Gaál István munkáját, s a stafétabotot átvette az Ilyés házaspár. A Székelyföldért Társaság Incze Árpád vezetésével szeretné megismertetni és népszerűsíteni Székelyföld területi autonómiájának gondolatát, elsősorban a Magyarországon letelepedett székelység és anyaországi szimpatizánsok körében.

Kondor Katalin, a fesztivál háziasszonya

Bethlen Farkas polgármester (bal oldalon) a hallgatóság között

Bethlen Farkas, Verce polgármestere, a rendezvény fővédnöke köszöntésében kiemelte, hogy noha Verce lakói, s otthon van az Anyaországban, ha Erdélybe utazik, és átlépi a határt, szintén hazatérnek.* S ma már az egész Kárpát-medence a hazánk lehet. Kós Károly nemzet-építő gondolatát idézte: „De lesznek, akik utánam jönnek, az én maradékaim. Amikor én már elpihentem, ők is ifjú lábakkal nyomomba lépnek ki. És nem szállnak le a hegyre, hogy láncos rabjai legyenek hírnek, dicsőségnek és idegen kultúrának. Mert ők is lesznek. Hatalmasok és magyarok...”

Balázsi László mb. unitárius püspök-feljegyzés, aki előadást tartott az unitárius egyház jövőbeli egyesüléséről (anyaország-Erdély), a fesztivál megnyitóján ki jelentette:

*A történelmi Bethlen-család sarjaként Erdélyből származik.

– Egy éve lelkileg, szellemileg megnagyobbodott országban élünk. Kötelességünk, hogy megtanítsuk ezt a hazát újra a dalaira, táncaira, hagyományaira, hisz a kommunizmus mindezt elvette tőlünk, kilúgozta nemzet-tudatunkat. Ám ha a gyökér szent, az ágak is szentek! S aki hűséget vet, diadalt arat – mondta az unitárius mb. püspök.

Az idei erdélyi világtalálkozón Nyárádmente tájegységének küldöttsége mutatkozott be, s a kézműves foglalkozások és kirakodóvásár mellett könyvbemutatók, néptáncgyűttesek, népdalkörök színesítették a háromnapos találkozó hangulatát. Esténként pedig többek között az Osztováta együttest követően a Bikini, Tamás Gábor, valamint az Ismerős Arcok Zenekar szórakoztatta a nagyérdeműt.

Az idei Erdélyország az én hazám Világtalálkozó mottója egy Tompa László vers-idezet:

*Nekünk kincsnél kedvesebb cél:
Látni Téged, újultodban, Erdély!
Érted, hogy virulj, gyarapodva váltig:
Szívet és erőt áldozunk halálig.*

Frigyesy Ágnes

Tompa László

Vallomás

László Árpádnak, a zongora poétalelkű mesterének, aki a messze nagyvilágból is megtért ide, mert Erdély végzetes vonzásának ő sem tudott ellenállani

Édes mostohánk, bússzépség Erdély.
Minket mennyire magadnak neveltél!
Hogy bár kincseken járjunk messze földön:
Csak rád gondolunk, – s két szemünk mer könnyű!
Bánthatsz –: akkor is gondodban virrasztunk –
Egy is teljesen a mi lelki arcunk!

Földed és eged, – e ritkán derült ég!
Bennük mintha csak lelkünk tükrözdnének –

Felhős szirtjeid, ahogy égbe fúrnak:
Testvér-másai a mi bús dacunknak.
Zúgó vizeid sodra, min merengünk:
A mi megtört, zuhatagos kedvünk.

Erdély, a tied minden kis vonásunk!
Tied, ha nagyot mertünk, ha hibáztunk.
S te is a mienk –: a föld kerekén sem
Lelnénk mást, aki minket így megértsen...
Légy hát csendesen, – megnyugodva, hogy mi
Soha nem fogunk téged megtagadni!

Kincs se kell, – nekünk kincsnél kedvesebb cél:
Látni tégedet, újultodban, Erdély!
Érted, hogy virulj, gyarapodva váltig:
Szívet és erőt áldozunk halálig!
Mert mi múlhatunk, – de te, míg világ áll:
Kell, hogy magad is rév és szirt gyanánt állj!

Heltai Gáspár és a kolozsvári unitárius nyomdászat

A hagyomány szerint nemcsak egyházalapító püspökünk, Dávid Ferenc, hanem közeli munkatársa, a teológus-szépíró-nyomdász-könyvkiadó, Heltai Gáspár is ötszáz éve, 1510 körül született. Mivel a déstörténeti cikkünk – az életm. tömör áttekintése mellett – a Heltai által elindított kolozsvári unitárius nyomdászat elfeledett történetét mutatja be.

Heltai Gáspár 1510 körül született – családneve alapján a kutatók arra következtetnek, hogy a Szeben megyei Nagydísznódon (Heltau) látta meg a napvilágot. Német anyanyelvű volt, de szépirodalmi munkáit mégis kivétel nélkül magyarul publikálta. Katolikusként keresztelték, de 1543-ban már Luther Márton városában, a wittenbergi egyetemen találjuk, ahol teológiát hallgatott. A következő évben tért vissza Kolozsvárra, s ettől kezdve három évtizeden át, haláláig lelkészként működött. Emellett Hoffgreff Györggyel közösen nyomdát alapított, amelynek az 1550-es évek végéig egyedüli tulajdonosa volt, s nemsokára papírmalmot is létesített.

Heltai arra alapozta nyomdai vállalkozását, hogy miközben az erdélyi százokat bőségesen ellátta olvasnivalóval a brassói Honterus nyomda, a magyar és latin nyelvű könyvek terén hiány mutatkozott. Nyomdájának kiadványait jórészt maga írta, fordította vagy szerkesztette – olyan filológiai pontossággal és következetes helyesírással, amely sokáig etalon volt a magyar könyvkiadók számára. Vallásunk szempontjából fontos esemény, hogy Heltai már 1559-ben az antitrinitáriusok oldalára állt a hitvitákban, s ennek következtében végképp megszakadt a kapcsolata az evangélikus százokkal. Végül „hivatalosan” csak egy évtizeddel később lett Dávid Ferenc tanításainak követője.

A Száz fabula szerzője

A nagyszerű 20. századi irodalomtörténész, Hegedüs Géza megfogalmazása szerint „Heltai Gáspárral egy olyan ízig-vérig polgári magyar irodalom kezdődik, amelynek a hazai körülmények közt nem lehetett közvetlen és szerves folytatása. Meg is maradt népszerű olvasmányoknak, a nemesi utódok is élvezték jóízű olvasmányosságát.” Értekezés prózájában jórészt teológiai, valláserkölcsei témákat dolgozott fel – minden esetben irodalmi igényességgel. Ide tartozik a Háló című fordítás-átdolgozás, illetve Az részszegségnek és tobzódásnak veszedelmes voltáról való dialogus című munkája. Utóbbi azért érdekes, mert a városi polgárság életmódjával foglalkozik és társadalmi kérdéseket boncolgat, ami 1552-ben még merben szokatlan volt. A szépírói véna, a nyelvi leleményesség és a humanista műveltség Heltai történeti munkáiban is felbukkan. A Bonfini nyomán írt Mátyás király-monográfia (A nemes Hunyadi Mátyás története) már-már történelmi regény, a Chronica az magyaroknak

dolgairól pedig alaposan dokumentált, jellegzetesen protestáns szemléletű munka. Írt esszéket, mondákat, regényes históriákat, s t a mai értelemben vett novellákat is.

Szépirodalmi formáit vitathatatlanul a Száz fabula, amelyben Ezópus klasszikus meséiből, valamint a kor divatos – Wittenbergben megismert – német mesekönyveinek históriáiból állított össze százat, pontosabban a példázatos elszóval együtt százegyvet. Mint Hegedüs Géza megállapítja, Heltai „nem fordít, hanem újramesél, saját ötleteket told be, néha hosszabb elbeszéléseket kerekít belükk, és a 99. mesében, amelynek címe Egy nemes emberről és az ördögről, egy eredeti kisregényt alkot. Ez a terjedelmes és felettébb mulatságos történet az önző, a szegényeket kijátszó és kiuzsorázó, ostobán gonosz gazdag nemes elkárhozásáról, a magyar elbeszélő széppróza első remeke, amelynek nagyon sokáig nem volt méltó folytatása. Jelentősége a magyar prózai epika történetében aligha kisebb, mint Bornemisza Elektrájának drámairodalmunkban vagy Balassi költészetének líráinkban.”

Heltai Gáspár öröksége

Halála után több mint háromszáz évet kellett várni Heltai Gáspár életművének felfedezésére. Először a konzervatív szemléletű irodalomtörténész, Beöthy Zsolt emlékezett meg róla, A magyar szépprózai elbeszélés a régi magyar irodalomban című munkájában, amely 1886-ban jelent meg. A két világháború között a későbbi Heltai-kutatás és -filológia alapjául szolgáló szövegkiadások láttak napvilágot; Halhatatlan mesék címmel például Szentimrei Jenő adott ki válogatást a fabulákból (Kolozsvár, 1931). Németh László és Kerecsényi Dezső a Protestáns Szemlében, Waldapfel József az Irodalomtörténeti Közleményekben méltatta Heltai életművét. 1945 után több gyűjteményes kötet jelent meg Erdélyben és Magyarországon, s lendületet adtak a kutatásnak azok az emlékünnepek is, amelyeket 1974-ben, Heltai halálának négy századik évfordulója alkalmából rendeztek. A közelmúltban elhunyt lelkész-egyház-történész, Kelemen Miklós adatai szerint a különböző folyóiratokban a 19. század vége óta több mint 200 cikk, tanulmány foglalkozott a Heltai-életmű különböző aspektusaival, de a tudományos igényű Heltai-nagymonográfia mindmáig várat magára.

Borbély István (1886-1932), a torockói születésű, Kolozsvárott élt irodalomtörténész és teológiai író – aki unitárius lelkészi oklevelet is szerzett és évekig tanított a teológián – elmélyülten foglalkozott az unitarizmus irodalmi vonatkozásaival. Három olyan kötetet is megjelentetett – Heltai Gáspár (1907), Unitárius polémikusok Magyarországon a XVI. században (1909), A magyar unitárius egyház hitelvei a XVI. században (1920) –, amelyek vallásunk születésének id szakával foglalkoznak. Borbély István így jellemezte Heltai Gáspár fabuláit: „Meséi kora igazságtalanságainak kommentárral kísért gyűjteménye. F t, fát, csecsem t, daliát, öreget, aggot megszólaltat. Az állatok csak úgy sziporkáztatják bölcsességüket, mint Salamon király. Hihetetlen események történnek: a sima víz tükörében tenger viharzása veredik vissza, az oroszlán összecimborál az agárral, a tolvaj a kutyákkal, a számar az oroszánt, a macska a rókát köszönti – mind csak azért, hogy egyikök t rbe ejtéséb l a másik tanulságot vonhasson le. Heltai szívesen teszi ezt, hiszen meséi korrajzok. Legszívesebben a gazdagok, a hatalmasok dölyfét csúfolja, hiszen magának is azokkal volt legtöbb kellemetlensége. Mesét mond a rókáról, a számról és az oroszlánról, s amint vége a mesének, ott az értelme, a lesz r dött igazság: hatalmasok ellen nincs orvosság. A magabíró dúrok nem gondolnak sem törvénnyel, sem tisztességgel.”

A kolozsvári Heltai-nyomda története

Az unitárius vallás elterjedésében meghatározó szerepet játszott Heltai Gáspár kolozsvári nyomdája, ahol 1569-t l folyamatosan készültek a dávidferenci hitelveket valló-tanító kiadványok. De mi történt a nyomdával Heltai Gáspár 1574-ben bekövetkezett halála után? A választ Herepei János, az erdélyi m vel - déstörténet jeles kutatója adta meg, aki 1963-ban, a Magyar Könyvszemle cím folyóiratban jelentette meg A 16-18. századi kolozsvári nyomdászok iskolai és szakmabeli végzettsége cím tanulmányát. Ennek vallásunkat érint részéb l 1984-ben Kaplayné Schey Ilona (a Magyarországi Unitárius Egyház egykori nagyszerű könyvtárosa) készített összefoglalót lapunkban, az Unitárius Életben. Ezekb l a forrásokból tudjuk, hogy apja halála után ifj. Heltai Gáspár vette át a nyomda m ködtetését, akir l Herepei így írt: „bár maga is tanult és képzett f , neki azonban nem voltak olyan célkit zései, mint amilyenek kiváló apját lelkesítették, ezért tehát az a sokoldalú irányító szerep, amely örökségképpen szállott reája, benne nem talált folytatóra. Pedig kiadott Arithmetica című könyve, valamint – mint városi jegyz nek – az 1611. évt l vezetett, sok történelmi becs vonatkozással átsz tt jegyz könyvei méltón bizonyítják különféle irányú képességeit, és írói munkálkodásra való rátermettségét.” A Heltai-fiú iskolázottságát, deákos m veltségét egyébként Herepei egy 1586-ból való latin nyelv temetési verssel bizonyítja, amib l kiderül, hogy a kolozsvári unitárius gimnázium híres igazgatójának, Femmich Jánosnak volt a tanítványa. Ifj. Heltai Gáspár valószínűleg 1618-ban hunyt el, és utóda Dési Szilvási János lett, akir l fennmaradt,

hogy a kolozsvári unitárius gimnázium elvégzése után Heidelbergben képezte tovább magát. A széles m veltség és a nyugat-európai tapasztalat a 17. század eleji unitárius elitben is alapkövetelmény volt.

Heltai Gáspár híressé vált nyomdája az alapító halála után még csaknem kilencven évig m ködött. A 17. századi kolozsvári unitárius nyomdászok élete – az ellenreformáció szorításában – nem volt könnyű, viszont a nyomdász mesterség jelent s társadalmi megbecsültségnek örvendett. A bet szed kt l, tipográfusoktól elvárták, hogy nagy m veltséggel, nyelvtudással és néhány éves külföldi tapasztalattal rendelkezzenek. Herepei János már idézett tanulmányában így írja le a nyomdásszá válás útját: „A középfokú iskola osztályait a tanulók rendes körülmények között 15-16. életévükben fejezték be. A nyomdában aztán három esztendei apródoskodás után felszabadulva jutottak nyomdászlegényi sorba. Mint ilyenek, egy ideig még itt dolgoztak, egyúttal továbbfolytatva f iskolai tanulmányaikat is. Csak ezek után gondolhattak a szokásos bel- és külsországbeli vándorútra: mesterségüknek más nyomdákban való tökéletesítésére. Csaknem bizonyos, hogy az egész XVI-XVIII. században ez volt az útja-módja, s t követelménye a tipográfussá-lételnek.”

Az alapító Heltai Gáspárt és fiát követ Dési Szilvási János után – a városi jegyz könyvek tanúsága szerint – Makai Nyír János lett a Heltai-nyomda vezetője. Ebben az id szakban történt, hogy a kolozsvári unitárius lelkészek – Torockzai Máté püspök kezdeményezésére – elhatározták: magyarra fordítják és újra kiadják Enyedi György püspökünk Explicationes című könyvét (1598), amit korábban – az ellenreformáció és a vallási türelmetlenség jegyében – betiltottak, s t elégettek. Az újrakiadás el tt a „János deáként” emlegetett Makai Nyír t külföldre küldték, hogy tökéletesítése nyomdai és tipográfiai ismereteit. A kés bb Könyvnyomtató Makai N. János néven is ismert mester Bártfán, Prágában, Lengyelországban és Sziléziában tanult, majd hazatérve évekig irányította a kolozsvári unitárius nyomdát. Utóda Válaszuti András lett, akir l szintén feljegyezték, hogy széles m veltséggel és külföldi tapasztalattal is rendelkezett. 1625 körül Szilvási András állt a nyomda élén, majd Abrugyi György következett, aki – családnevének megfelelően – Abrudbányáról származott, és ugyancsak unitárius vallású volt. Abrugyiról feljegyezték, hogy a nyomdászati és tipográfia mellett a könyvköt mesteriséget is megtanulta. 1660 körül azonban megsz nt a Heltai-nyomda, mert – mint Herepei János fogalmaz – „bet készlete a hosszas használattól megkopott, a megújításhoz pedig Abrugyinak nem volt elég szakértelme.” Így ért véget Heltai Gáspár nyomdai és kiadó vállalkozásának csaknem kilenc évtizedes története, az unitárius vallás- és m vel déstörténet fontos fejezete.

Retkes Attila

Megjelent az új egyházügyi törvény

Július 12-én hajnalban elfogadták az új egyházügyi törvényt, amellyel tizennégy egyházat ismert el az Országgyűlés. A többi közösség egyházzá nyilvánításához kétharmados többség kell. A Hit Gyülekezete a bevettek között, a kicsik kimaradtak.

A jogszabály értelmében az Országgyűlés a következő egyházakat ismeri el: Magyarországi Katolikus Egyház, Magyarországi Református Egyház, Magyarországi Evangélikus Egyház, Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége, Egységes Magyarországi Izraelita Hitközség, Magyarországi Autonóm Orthodox Izraelita Hitközség, Budai Szerb Orthodox Egyházmegeye, Konstantinápolyi Egyetemes Patriarchátus - Magyarországi Orthodox Exarchátus, Magyarországi Bolgár Orthodox Egyház, Magyarországi Román Orthodox Egyházmegeye, Orosz Orthodox Egyház Magyar Egyházmegeyéje, Magyar Unitárius Egyház Magyarországi Egyházkerülete, Magyarországi Baptista Egyház, Hit Gyülekezete. (Az utóbbi az egyetlen, amely a kereszténydemokrata képviselő által jegyzett törvényjavaslatban nem szerepelt a bevett és elismert egyházak között.)

A jogszabályban nem nevesített és nem kategorizált vallási közösségek egyházi nyilvántartásba vételéről az eredetileg tervezett Fővárosi Bíróság helyett a parlament dönthet majd, kétharmados többséggel. A kérelmet az egyházakkal való kapcsolattartásért felelős miniszternek kell benyújtani, aki azt az Országgyűlés elé terjeszti.

A nyilvántartásba vételi kérelem akkor nyújtható be, ha az egyesület elsősorban vallási tevékenységet végez; ha tanításának lényegét tartalmazó hitvallással és rítussal rendelkezik; ha legalább húsz éve szervezett formában, egyesületként működik Magyarországon; ha az alapszabályát, létesítő okiratát, belső törvényét, szervezeti és működési szabályzatát vagy azoknak megfelelő más szabályzatot elfogadta; ha a

szervezet az ügyintéző és képviselői szerveit megválasztotta; valamint ha tagjai nyilatkoznak arról, hogy az általuk létrehozott szervezet tevékenysége nem ellentétes az alaptörvénnyel, jogszabályba nem ütközik, valamint nem sérti más jogait és szabadságát. A legalább ezer tag meglétére vonatkozó kritériumot az alkotmányügyi bizottság zárószavazás eltti módosító javaslata törölte.

A kormány a törvény alapján egyháznak nem minősül, közfeladatot ellátó szervezetekkel legkésőbb december 31-ig megállapodást köthet.

A jogszabály keretet biztosít ahhoz, hogy "az állam a közösségi célok érdekében együttműködjön az egyházzal". Garantálja továbbá, hogy az egyházak az állam által fenntartott nevelési és oktatási intézményekben - a tanulók és a szülők igényei szerint - hitoktatást tarthatnak, továbbá a felső oktatási intézményekben hitéleti tevékenységet folytathatnak. A hitoktatás költségeit - külön törvény, illetve az egyházakkal kötött megállapodások alapján - az állam biztosítja, míg a közoktatási intézmény köteles a logikai feltételeket és más, kötelező iskolai foglalkozásokkal nem ütköző időpontot, az egyház pedig hitoktatást, illetve hittanárt biztosítani.

Az egyházak a kormánnyal kötött megállapodás alapján külön jogszabályban meghatározott rendben végzett tábort, lelkészi, valamint börtön- és kórházlelkészi szolgálatot vagy más speciális szolgálatot is végezhetnek. A törvény 2012. január 1-jén lép hatályba.

Forrás: MTI

Tisztelt Balácsi László püspök úr!

Tegnap fogadta el az Országgyűlés az új egyházügyi törvényt, amelynek értelmében az eddig elismert történelmi egyházakkal került ugyanolyan szintre jogi szempontból a legnagyobb keresztény közösségek mellett több zsidó felekezet, valamint a Hit Gyülekezete is.

Hírportálunk körkérdést tesz fel a Békés megyei egyházvezetőknek a Hit Gyülekezetével kapcsolatban. Mi az Ön véleménye a Hit Gyülekezete beemeléséről az egyházak közé? Ezen kívül – mivel Önök is érintettek az új szabályozásban – azt kérdezném, hogyan kommentálná a Magyarországi Unitárius Egyház új helyzetét?

Tisztelettel: Beregi László, szerkesztő, www.viharsarok.ma

A politikának és a vallásnak a történelemben még nem sikerült kijelölni a helyét. Az sem volt jó, amikor a vallásos intézmény, az egyház vagy nevezzük bárhogy hatalmaskodott a politika, a társadalmi be rendezkedés fölött. Állítom, hogy a fordított helyzet sem áldásos, mert a politika képviselői is vonzódnak

ilyen vagy olyan vallásos tanításhoz, vagy egyenesen azoknak követi, ami természetesen istenadta szabadság és jog. A két állapot között nincs kibékíthetetlen ellentét, de jó, tökéletes megoldás sincs. Valahol valami mindig sérül, elégedetlenséget szül, hiányérzetet támaszt. Úgy gondolom, hogy a rend-

szerváltás, a 90-es évek változása óta túl sokat bízunk a politikára, túl sokat vártunk el t le egyházi, vallásos vonatkozásban is. Nem mértük fel, hogy nincs ehhez el képzett csapat, mert olyan volt a diktatúra, és nem volt befogadó közösség sem ott, ahol az ország jó hányada nem volt megkeresztelve, els áldoztatva, bérmálkozva, megkonfirmáltatva, házassága egyháziilag rendezve, és nem beszélve az egyházi szertartások elmaradását a temetések alkalmával. Bizonyára, ha egyházi személyekre lett volna bízva ennek az új törvénykezésnek az el készítése, kivitelezése, az sem lett volna boldogítóbb, éppen a nem mindig üdít sokszín séget figyelembe véve a vallásosság terén.

De hála legyen az Istennek, hogy valami megszületett, lesz id az elkövetkezend kben finomítani, javítani. A világ els próbálkozása a vallási és lelkiismereti szabadság törvényének megfogalmazásában a miénk volt 1568-ban. Abban is volt fogyatékosság, de legalább kísérletet tettek eleink akkor és olyan korban, amikor Európa többi részén gyúltak a máglyák, dolgozott a hóhérpallos, börtönök csukódtak be hitvallók mögött, emberek váltak földönfutókká és kismizettekké. Ennek a törvénynek els k között mi „ittuk meg a levét”. Türelmességet hirdettek eleink, hogy mindenki azt a hitet vallja, amely felfogásával megegyezik, mert „a hit Isten ajándéka”, és a „semper reformandi” magasztos reformációi elve lesújtott ránk.

1571 óta, éppen 400 év óta, miután meghalt II. János magyar király, János Zsigmond néven az önálló Erdély els fejedelme, fként Dávid Ferenc 1579-es elítéltetése és déva vári vértanúsága után, egyházunk kisebbségben, id nként rettenetes elnyomatásban (szinte a megsemmisítésig) élt és próbált megmaradni. Nagyszer egyházvezet k irányításával, de legf képp mindenkori híveink bátor kitartásával, hith ségével. Nehéz olyan id szakot felemlgetni, amikor nem harcot kellett folytatnunk el deink.

Ez a történelem megtanított arra, hogy sok-sok kérdésre nagyon körültekint en, de megalkuvás nélkül adjunk választ, védve mindig értékeinket. Így vagyok most is az Önök által felvetett kérdésekkel. Nem volt alkalom, hogy a végleges döntésr l egyházvezet ségünk tárgyalhasson, de az el z 20 évben sokszor minden el fordult beszélgetéseinkben. Soha nem értettük meg, hogy nagy keresztény egyházaink miért „hagytak le” a 90-es évek elején a történelmiekközül, hiszen a reformációt együtt viaskodtuk végig és az utána következ századokat is. Antall miniszterelnök úr egy 1993-ban jegyzett átiratában határozotlan fogalmazta meg, hogy ha az unitárius egyház nem történelmi, akkor ki az, melyik az, azt ígérve, hogy munkatársai figyelmét ráirányítja e dolog helyretételére. Ugyanezt tette Mádl Ferenc elnök úr a pestszentl rinci templomban. És valahol „lemaradtak” a jószándék iratai. De ett l úgy dolgozott az egyházunk, mint ahogy megfogalmazták eleink annak

hitvallását, történelmi küldetését.

A Hit Gyülekezetével kapcsolatos kérdésében egy kis provokálást érzek. Annak idején azt vallottam a Ceausescu diktatúrában (sokan másokkal), hogy az ember inkább legyen egy szekta tagja (nagyon elszaporodtak volt a Nyárad-mentén és máshol!), mint kommunista. Távolságban legyek, hogy a Hit Gyülekezetét annak aposztrofáljam, mint ahogy megtették egyik kiadványukban a baptisták (lásd Szalai András egyik könyvét, amelyet egy evangélikus és református atyafi lektorált!). Minket, engemet a Hit Gyülekezetének munkájából annyi érdekel, amennyit ezért a megsanyargatott nemzetért tettek, tesznek. Nem az én vagy az egyházunk dolga megítélni szolgálatukat, hanem az Istené. Ha igaz magyar keresztény ügyet szolgálnak, beírhatják magukat a nép szívébe. Egyházunk számára nem az k, vagy a különböz izraelita, zsidó felekezetek beemelése a meglep , hanem a beemelés körüli politikai játszma. A zsidókkal „atyafiságunk” (hogy adys megfogalmazást használjak) régóta tart és megfelel az emberi normáknak. Annak idején egyházunk egyesít püspöke, Józán Miklós budapesti lelkész, akinek Lezsák Sándorral való remek együttm ködésünk során Lakiteleken szobrot állítottunk, azon kevesek közé tartozott, aki nem szavazta meg a zsidótörvényt, aki Schweitzer Józsi bácsi szerint az egyik, a 30-as évek végi pogrom idején megölt zsidó gyermek temetésén héber nyelven mondotta el a halotti imát. Aki kolozsvári püspöksége idején sok-sok zsidónak adott menlevelet sok más egyházvezet társához hasonlóan, amíg lehetett, amíg nem került veszélybe az szabadságuk, életük is. Az már a sors iróniája és egy kegyetlen történelmi kor durva játéka, hogy 1945-ben, egy már kommunista szellem gy lésen feltüzelt, a haláltáborokból visszatért fiatal zsidók, akik már nem kaphattak annak idején menlevelet, félholtra verték az sz f pásztort, aki aztán 1946 január elején belehalt, fként lelki sérüléseibe. Miért is lenne bármilyen kifogás vagy egyéb észrevétel, mikor zsidó rabbi volt Debrecenben, aki 2004 fekete adventjén azt mondta úgynevezett „magyar” hazánkfianak, hogy ha a testvér kopogtat az ajtódon, azt be kell engedni.

Ami a Magyar Unitárius Egyház Magyarországi Egyházkerületének új helyzetét illeti, arról annyit, hogy elégtétel számunkra, hogy négy és félévszázados kisebbségi lét után újabb lehet ségek nyílnak meg el ttünk, most már az egyesített egyházban. Nem történelmi érdemeinkb l kívánunk élni és dolgozni, hanem azért akarunk továbbra is úgy élni és dolgozni, mint eleink, hogy érdemesek legyünk nem csak híveink, hanem az összmagyarság megbecsülésére, tiszteletére. Úgy érezzük és úgy könyveljük el, hogy igazságtétel történt egy adott történelmi helyzetben.

Balácsi László mb. püspök

Az idén 200 éves Kriza János szülőfalujában, a fennállásának 800. évét ünneplő Nagyajtán él a 90 éves Julia néni. Gyerekkoromban nagyszüleimhez gyakran benézett a szomszédból. Mindig mosolygó arca és történetei ilyenkor betöltötték a szobát. Életéről egy könyvre valót írt, ebből oszt meg velünk néhány emléket. (G.Á.)

1940. augusztus 23-án adták vissza fél Erdélyt Magyarországnak. Nálunk az Olt volt a határ. Nagy volt a lelkesedés és az öröm, azt szavakban leírni nem lehet. Délután kivonult a román hadsereg, este fáklyás menet volt, ég gyertyák a faluban, minden ablakban virág ég gyertyával. Másnap a férfiak csinálták a díszkaput, mi, lányok megszórtuk virággal az utat a faluvégéig. Tíz órára kész volt minden, gyönyör volt nézni.

Nagy része a népek kivonult a faluvégére, más része maradt a díszkapunál. 11 órára vártuk ket. Mikor megláttuk a honvédek kocsisorát megszólalt az összes harang. Nagyon szép fogadtatásban volt részük, megindultak a falu felé. A honvédek rázendítettek a nótára: „Édes Erdély itt vagyunk, érted élünk és halunk...” A díszkapunál még szebb volt a fogadtatás. A szövetkezet udvarán hosszú asztal volt terítve, de a honvédek egy része sietett a határt elfoglalni. Másik része ebédelt, utána jött az ünnepség. Elbb felhúzták a magyar zászlót félárbocra, utána elénekeltek sírva a magyar himnuszt, utána jött a bál.

1941. március 7-én megtámadták a németek Oroszországot, azután jöttek a nagy bajok a mi országunkra is. A férjem behívót kapott két hónapra, mivel megvolt az érettségije.

1943. március hó 3-án újra behívót kapott Sároberkre, 21-én ki is vitték a frontra. Egész Pozsonyig védte a magyar hazát. Egy évig volt a fronton, ott esett fogságba. Két és fél évet volt fogságban, Niveo-kiévában. Úgy le volt gyengülve, hogy kórházba került végelgyengülésben. Egy német orvos kezelése alatt volt. Egy pár nap múlva egy fiatal orvos megállt az ágyánál, elolvasta a fejlapját, egész közel ment hozzá és megkérdezte: „Maga nagyajtai? Én is ott születtem.” Györgybíró doktor úrnak volt a fia, aki Nagyajta orvosa volt. „Ne búsúljon, mert gondom

lesz magára.” Férjemnek a pufajka kabát sarkába be volt varrva a jegygy r je, azt átadta a doktor úrnak, a doktor úr meg odaadta a szakácsnak, hogy legyen gondja erre a betegre. Így minden nap dupla ebédet kapott. Három nap múlva vérátömlesztést is adtak neki. Így a doktor úrnak köszönheti, hogy annyira er sődött, hogy haza tudott jönni. Olyan gyenge volt, hogy az üres b röndöt nem bírta felhozni az álmásról.

Még volt a férjemnek egy élménye: megtanult oroszul és is be volt osztva az rségbe a láger körül. Jött egy tiszt egy lóval. A férjem nézi, mondja magában: „Te, milyen ismer s a járása ennek a lónak!” Mikor a tiszt bement a lágerbe a férjem hamar odament a lóhoz, felemelte a fejét és meglátta a forradást az álla alatt. Rájött, hogy az lóva volt: csikó korában nálunk hasította el a nyakát egy vastag drót. Átölelte a nyakát és úgy zokogott... Mikor a tiszt be akart fordulni a kapun meglátta a történeteket, visszament és megkérdezte miért sír. A férjem megmutatta a forradást és elmondta, hogy ez az lóva volt.

1947. július hó 27-én hozták be t Máramaros-szigetre, onnan Foksánba, két hónap múlva hazaengedték. Van két fiam. Nagyon örültünk, hogy most már együtt van a család, most már nem jöhet semmi baj. Hálálkodtam a jó Istennek.

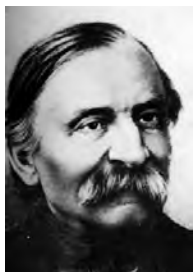
Gyermekeimet vallásos nevelésben részesítettem. (Én is úgy n ttem fel. Az unitárius iskolában imával és zoltár-énekléssel kezdtük a tanulást.) Egy nap jött nagy dühösen a kisebbik fiam tanítón je, hogy vegyem tudomásul: a vallásóra miatt megbuktatja. „Azt megteheti – mondtam – de ha maga beteg lesz soha imára ne emelje kezét, hogy a jó Isten jobban adja!” A nagy fiam is úgy konfirmált, hogy a kerten ment hátra, hogy ne lássák. Egyedül volt fiú, három leánykával. Gál Jen tiszteletes úr úgy szólította ki ket az úrasztalához: „Álljatok ki, ti bátrak!”

30 éve, hogy özvegy vagyok. Férjem korán elhalt. Tönkretette a kulák sors, az eldeportálás. Mint munkanélkülit a vajdahunyadi szénbányába vitték. A férjem egy becsületes, jó ember volt...

Tizenöt tagú a családom. Nem tudok eleget hálálkodni a jó Istennek. Megáldott jó gyermekekkel és családjakkal. Szeretettel vesznek körül, mindenr l gondoskodnak. Születésnapomra nagy vacsorát csináltak. Három dédunoka közül a legkisebb volt, aki elénekelte els nek: „Boldog születésnapot!” Olyan boldog voltam, éreztem, hogy velem van a jó Isten...

*Jula néni szeptemberben 91 éves.
Legyen vele továbbra is a Jóisten!*

200 évvel ezel tt (1811. június 28.) született Kriza János, a Vadrózsák népköltémény-gy jt je, az erd vidéki Nagyajtán. Családja torockói bányász volt, apja egy baleset következtében elvesztette egyik kezét, ennek köszönhet , hogy tovább tanult és unitárius pap lett bel le. Fia, a kés bbi püspök Torockón, Székelykeresztúron majd Kolozsváron járt iskolába.

Az abszolutizmus hanyatlásával, 1861-ben az egyház püspökválasztó zsinatot hívott egybe Tordára. A kilenc éve betöltetlen püspöki tisztségre Kriza János tanárt választották meg (1861—1875). Kedvez körülmények segítettek el szolgálatát. Létrejött a kiegyezés a nemzet és a király között, megjavult az egyház és az állam közötti viszony. Az egyenl ség és viszonzóság kimondása után egyházunk állami támogatásban részesült. Az alkotó munka korszaka következett, ennek egyik jelent s mozzanata volt, hogy az új szellem képvisel i, Nagy Lajos tanár indítványára, 1861-ben „Keresztény Magvet ” címmel teológiai folyóiratot alapítottak, Kriza János és az indítványozó szerkesztésével. A folyóirat napjainkig a szabadelv keresztény teológia m velését és az egyházi élet elevenítését szolgálja.

Kriza János érdeme, hogy el segítette Channing E. Vilmos amerikai unitárius teológus válogatott m veinek lefordítását és kiadását 6 kötetben. Püspöksége idején a vallási felvilágosodás és optimista szemlélet tette lehetővé, hogy 1868-ban Tordán tartott zsinat keretében az unitáriusok megünnepelhették egyházunk fennállásának 300. évfordulóját. Ez volt az els alkalom, hogy megemlékezhettünk az 1568. évi tordai ediktumról és Dávid Ferencr l, mint egyházalapítóról. A zsinaton az angol unitárius egyház képvisel je is részt vett. (Dr. Erd János unitárius egyháztörténetéb l.)

Tizenöt évvel ezel tt, 1996. július 27-én hunyt el D. Dr. Erd János, az Unitárius Egyház 29. püspöke. 1913. április 28-án született Kézdivásárhelyen.

Elemi és középiskolai tanulmányait is ott végezte, ugyanis szülei a Fels -Fehér megyei Ürmösr l a Vargavárosba költöztek. 1931–1935 között volt az Unitárius Akadémia hallgatója. A lelkészi oklevél megszerzése után az oxfordi Manchester College-ben folytatta tanulmányait.

1937-t l kolozsvári segédlelkész, középiskolai vallásoktató lelkész. 1941-ben történelem és jog szakcsoportból teológiai magántanári vizsgát tett, majd 1946-tól az Unitárius Teológiai Akadémia, illetve 1949-t l a Protestáns Teológiai Intézet Unitárius Fakultása rendszeres teológiai tanszékének tanára. A kommunista rendszer hamis vádak alapján elítélte. 1959–1963 között politikai börtönök kínjait szenvedte végig Szamosújvártól a Duna-deltáig.

Hazajövele után újra a lelkésznevelést vállalta, mint a reformátusokkal és lutheránusokkal közös általános vallástörténet és az unitárius vallástörténet rendes professzora. 1972-ben f jegyz vé, 1994-ben pedig püspökévé választotta az egyház legmagasabb törvényhozó testülete. Teológiai tanulmányai külön kiadásban jelentek meg, két évtizedig szerkeszt je volt a Keresztény Magvet nek. Életrét l és munkásságáról kötetet jelentetett meg az egyház. Síremléke a kolozsvári Házsongárdi temet ben van.

[Végigmének a temet n...]*

*Végigmének a temetőn,
Eszömbbe juta szeretőm;
De mi haszna jut eszömbbe,
Mikor el vagyon temetve.*

.....

*Ha jössz a temetőkerbe,
Írd a sírhalmom félébe:
Itt nyugszik egy hű szerető,
Nyugtassa még a Teremtő.*

*Ültess akarmi kis ácskát,
Akar bár egy szál rózsácskát,
Hadd lássa még, aki itt jár,
Hogy te nem vótál csapodár.*

*Vagy díszösítsd bús fűzfákkal,
Omlott sírom ződ hantokkal;
De ne engedd elvesztőmöt,
Engedd nyugunni* testőmöt.*

*De még az egyre kérnélek,
Hogy hótómig szeretnélek;
Csakhogy osztán mást ne szeress,
Több szeretőt el ne temess.*

*Ingöm anyám megátkoza,
Mikor e világra hozta,
Szerencsém ne légyen soha
Az én ifiúságomba.*

*Nem hitted, hogy beteg vagyok,
Még hiszed, mikor meghalok;
Nézésőmre nem jöttél el,
Temetésőmre hát jőjj el.*

*Kísérj ki a sírhalomra,
Az örök nyugalomra,
Vess két-három kapa földet
Talám megérdömlöm tőlled.*

* Kriza János Vadrózsák cím gy jteményéb l

Címlapon: Vadrózsák (200 éve született Kriza János)

Hátlapon: Szent István szobra a Budai Várban (a kép az augusztus 20-i államalapítás ünnepét idézi) • Kriza János • *Bal oldali képsor*: a pestszentl rinci és a fűzesgyarmati unitárius templom, illetve • a volt Kozma Flóra Leányotthon Magyarútton • *Jobb oldali képsor*: Honfoglaló vitézek a Duna ünnepen • Szejkefürd i Orbán Balázs emlékm székely kapu sora • Székelyek az V. Ver cei Erdélyország az én hazám fesztiválon • *Alsó képeken*: Az amerikai fiatalok zarándokcsoportja a portlandi repül téren • Próbál az Unitarian Universalist Festival Choir a Nagy Ignác utcai templomban • (A csipkebogyó a nagyajtai Kriza-ünnepséget idézi)

